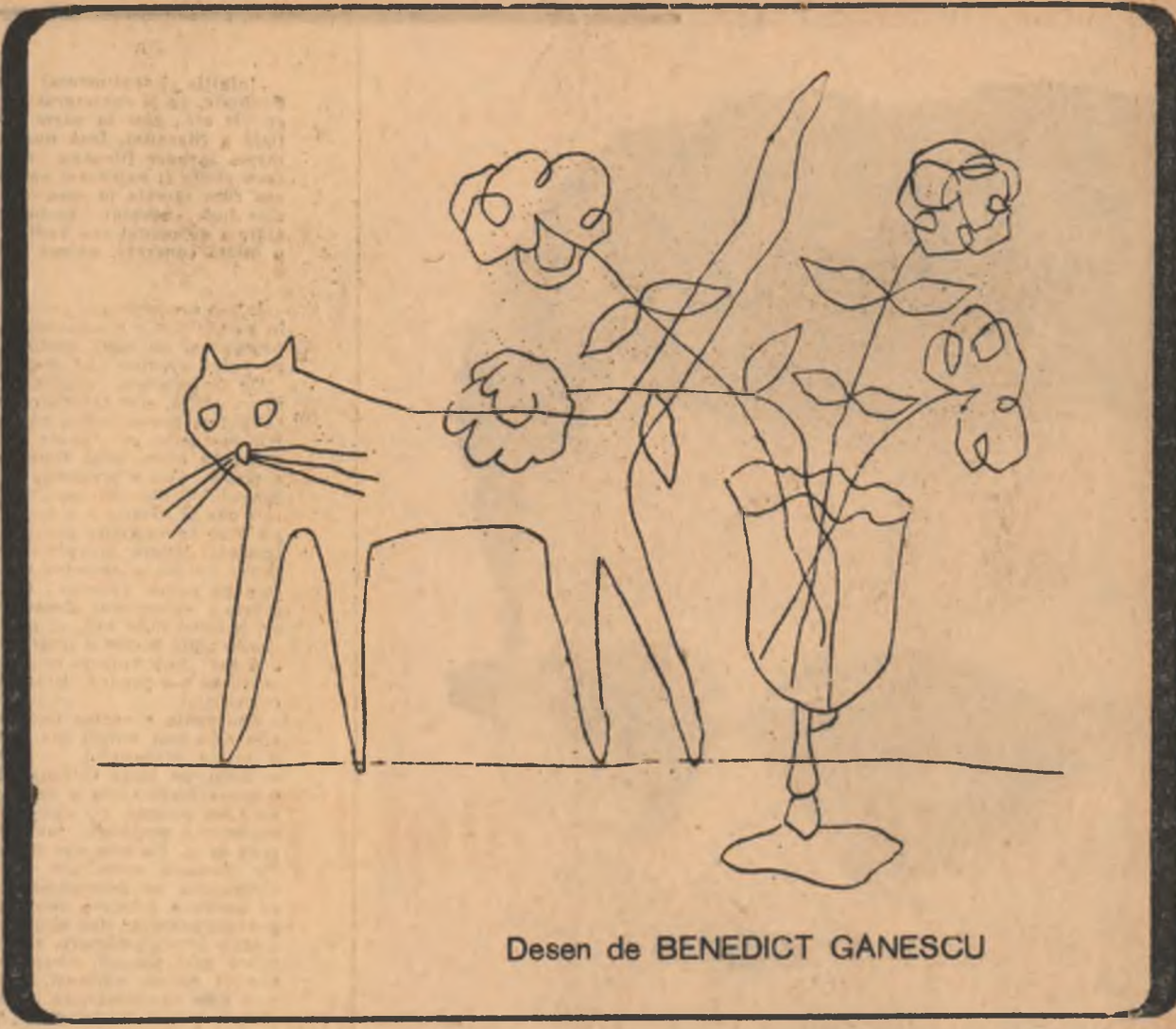

MATEICARAGIALIANA | de Al. Rosetti
DE VORBĂ CU EUGEN IONESCU
Note și contranote de Mihnea Șteorghiu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
ANUL X — Nr. 43 (287) ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● Simbătă 28 OCTOMBRIE 1967

Desen de BENEDICT GANESCU

TEODORA MOIESCU-STENDL — „Păunul”

SĂPTĂMÎNA LITERATURĂ ȘI FILOZOFIE

Problematizarea literaturii constituie astăzi la noi un fenomen evident. Există un anumit „patos teoretic” ce se face simțit pretutindeni în volumele de versuri în nuvelele și romanele ce apar. Existența umană începe să fie abordată tot mai mult de către scriitori, filozoficește, din perspectiva eternei sale deveniri dialectice, a ineputabilității sale. Sensul marilor valori etice nu mai apare ca preexistind rigid înaintea fenomenului ci este căutat. Altfel spus se relatează doar un caz care venea să confirme ori să infirme o regulă știută. Acum, regula însăși a ajuns să fie cercetată, tatonant, în cazuri, în întâmplări, în fiecare situație particulară. S-a dus „moda soluției”, când scriitorul, atotștiutor și optimist prin definiție, găsea pentru orice situație ieșirea cea mai potrivită. După o perioadă când a predominat răspunsul, acum își face loc și întrebarea. Se întoarce lumea — desigur figurat vorbind — la Descartes, la acel tip de îndoială pe care el o socotea drept premiză a gândirii. Se întoarce scrisul, pe un plan superior, bineînțeles, la condiția sa intimă dintotdeauna. Căci literatura mare nu a fost niciodată numai o literatură unilaterală a răspunsului, a siguranței, a liniștii senine, dar și o literatură a întrebărilor, a incertitudinilor a „problemei”. Marx observa, pe bună dreptate, în acele Manuscrise economice-filozofice din 1844, încă alți de puțin cunoscuți, că neliniștea în sine nu poate fi decât creatoare, că omul se autoafăurește acționând asupra lumii, transformându-o, fiindcă el rămâne prin definiție un incorrigibil nemulțumit.

Ideea că înaintea oricărei alte funcții literatura și arta stimulează o permanentă stare de veghe a omului asupra sa însuși, solicitându-l la autodepășire, obligându-l să-și lărgească orizontul simțirii și cunoașterii, a fost de mult admisă, cu sens de axiomă, în estetică. Am impresia însă că numai arta și literatura contemporană i-au descoperit și fructificat deplin adevăratele potente. Inteligența și sensibilitatea în stare de veghe sint coordonatele fundamentale în limitele cărora se înscriu căutările și frământările spirituale ale azi. Ele presupun desigur, un plus de umanism. Căci ce poate fi mai uman, pentru orice operă, decât această grijă, promovată implicit, ca omul să nu se oprească din afirmarea sa împetușă față de ceea ce el este, să nu se mulțumească cu ceea ce a obținut deja, să tindă mereu spre ceva superior. Goya are un tablou intitulat „Somnul rațiunii naște monștri”, sugerind grăitor caracterul antiuman; pe un prim plan al obscurantismului; pe altele planuri, mai îndepărtate: al suficienței, al credulității, al lipsei de efort.

E limpede că funcția de intervenție pe care literatura și arta o exercită sau ar trebui obișnuit s-o exercite, nu se reduce numai

la dădăceală, la a indica cititorului sau privitorului ce e rău și ce e bine. Conștiința acestui adevăr face ca o bună parte a publicului contemporan să se manifeste, — mai mult ca oricând, — ostilă didacticismului. Intervenind în viața la cu totul alte dimensiuni decît cele tradiționale și străduindu-se să funcționeze pe planuri multiple, prin cultivarea unui umanism de largă rezonanță, literatura de astăzi se afirmă cu un plus de autenticitate, fapt resimțit și în prestigiul crescut de care se bucură.

Unul din aspectele acestui început de „problematizare”, îl reprezintă, fără îndoială, polivalența de sensuri propriu multor volume publicate. Multă vreme ambiguitatea artistică a fost considerată drept produs al unei confuzii de gândire și sensibilitate.

O analiză mai atentă, pe baza experienței cîștigate, arată însă că ambiguitatea, în poezie sau în proză, nu reprezintă neapărat consecința unei confuzii de gândire, ci fructificarea unor posibilități de intervenție mai vaste asupra conștiințelor. Dintr-odată, cititorul ori privitorul e pus în situația de a alege din mai multe sensuri posibile pe cel adevărat, de a recunoaște în sensurile existente transfigurare sensurilor proprii sale existente, de a opta pentru un sens ori altul, în funcție de aspirațiile sale nemărturisite. Un critic literar englez, William Empson a scris cîndva o carte, foarte mult tradusă în diferite țări, intitulată „Șapte tipuri de ambiguitate”. Empson demonstrează cum poezia, în evoluția sa, a cîștigat treptat în ambiguitate, cîștigînd totodată și în posibilitățile de a interveni asupra cititorului nu numai prin sugestie directă dar obligîndu-l, chiar, pe cititor să se pronunțe în legătură cu fiecare sugestie în parte, în funcție de universul său moral, de aspirațiile sale, în funcție de cultura sa. Poezia modernă — după Empson — și am adăuga noi întreaga literatură și artă modernă, operează astfel printr-o ambiguitate promovată conștient — o acțiune de demitizare a cititorului. Ipocrizia se vede dată în vîileag pe nesimțite, căci în locul sensului real al unui gînd, ipocritul va găsi întotdeauna un alt sens, cel potrivit propriei sale gândiri lăuntrice, propriei sale meschinării.

Toate aceste lucruri presupun o mai mare apropiere a literaturii de filozofie. Și interesul pe care astăzi îl stîrnesc la noi cărțile de filozofie, cercetările filozofice se afirmă ca o dovadă concludentă. E necesară, de aceea, cred, o mai mare atenție din partea criticii literare pentru problemele de filozofie cu implicații directe în literatură.

GH. ACHIȚEI

Fructe reci

Prunele aveau în miezul lor răcoarea venind din fiorii toamnei, sub pielea brumată cu frig prevestitor nu mai erau solarele nopți dulci, fructe de august, aveau un început din răcoala granatelor, răcoala asasină de fructe de uzină; mai amintesc pielea lor brumată ca o cornee încetoșată de-un nor malign de cataractă, numai cînd le mușcai își răspindeau în gură vara dulcecea începutului de rai; și merele-n octombrie culese de pe ram ne aminteau de sini abia mijli cînd li îmbracă în răcoarea seara; Fructele reci culese toamna, dimineața după sărutul începutului de moarte.

Minciunna albastră

Căzutele Icar, te-ai relntors acasă cu aripi cheltuite pe vis pînă la cloate? Un deget te oprise spunînd că nu se poate cu pene și cu ceară să treci de nebulosă. Respins de înălțime te-a rechemat adîncul: dimensională marea hotarele-și incheie... ne spune amintirea că poate în Egee te prăbușise saltul căcînd pe nor cu stîngul.

Dar nu a fost pupila ca să-ți inscrie sborul: ccauția minciunii albastre presupune, Breughel Bătrînul, numai, pe-un colt de pinză pune semn mării, svicolirea din urnă cu piciorul.

Concentric

O, nu mai face cercuri concentrice în memoria mea! Dacă nu încetezi o să gîtui cu ultimul cerc, cea din urmă amibă a gîndului.

Vezi, la copaci mișcarea de cercuri pornește din miez: cresc copacii, — gîndul meu moare, se strînge, se dilată ca pupila plină de noapte, rîniță de lumină că din lîngimea în care te pierzi vibrația-n cercuri a inimii tale se rezorbe concentric, miezul imaginii se strînge, dispare; cresc cercuri în copacii verzi, cresc cercuri din emițătoarele de unde copacii gigantici ai sunetelor inconjurînd cu coroanele spațiul desendînd în jurul globului, sensibili, nevăzut, marel

RADU BOUREANU

DISTINGUO

ÎNSEMNAȚI LIBERE

Scriitori, muzicieni, artiști dramatice sau plastice, pe toți îi interesează același lucru. Fiecare dintre ei este un fel de cine de vîntoare, cu mirosul obsedat de ceea ce, în general, numim frumos.

În toate felurile, pe scenă, cu pensula sau cu condeiul, ei nu fac decît să aduimece un vînt foarte rar, al cărui miros vine din toate părțile, succindu-le gîtul din mers și oprindu-i în atitudini ne-verosimile.

Ce raport va fi existînd între artă și realitate? Este acest raport chiar factorul de unificare al diversității artelor?

Am observat în poezie, cu deosebire în poezia engleză, tema mării. Am văzut-o foarte reușită, cînd de unul cînd de altul, în moduri diferite, creația i-am putea spune compensatorie există de puternică, combinîndu-se apoi cu toate aspirațiile lui, încît ne-a dat poezia mării, pe care o cunoaștem. Așa că realitatea, care servește ca motiv poeziei, poate fi prezentă și poate fi și absentă. Condiția este, în principal, talentul poetului, mai ales că acea creație care i-am putea spune compensatorie există și ea tot altă de remarcabil ca factor de creație. În poezia americană, pînă la Longfellow, toți poeții cîntau privighetorile, filomelele. Dar fapt este că privighetorii nu se aflau încă în America; după aceea, cînd privighetoria a fost adusă din Europa, nici un poet n-a mai cîntat filomelele. Trebuie să fie un secret de creație și acesta: creația prin compensare, prin îndepărtare de realitatea imediată. Aceasta poate însemna că materialul liric nu are în sine o importanță deosebită. Fie obiect al aspirațiilor noastre, fie realitate coplesitoare a mediului omenesc, numai dacă vine în contact cu un talent autentic de poet, rezultatele sint ferice.

Pentru un poet, mult mai decisiv, mult mai generativ de frumusețe, este contactul cu o realitate văzută, cu acea realitate care se cheamă limba în care poetul scrie. De oro cînta zeci de ani în strălănite și, de cîțiva ani, pe la noi, s-a răsuflat ideea că poezia se împiedică de cuvinte. În Occident nu este astăzi poet care să nu-și pună problema piericii pe care o reprezintă limbajul. Mai înții trebuie să ne amintim că de mii de ani poeții nu s-au împiedicat niciodată de cuvinte. Toată frumusețea pe care o cunoaștem, frumusețea literară, se datorește tocmai cuvintelor. Dacă a fost o luptă între poet și cuvînt, ea se încheie cu victoria poetului asupra cuvîntului; în orice caz, o poezie fără cuvînt, aceasta este o fantasmă. Poezia nu se dă în cuvînt și ni se comunică prin cuvînt. Critica limbajului care se face astăzi mai cu seamă în strălănite este una dintre cele mai mari erori critice, care vor începe — după convingerea noastră — să apară atunci, cînd chiar printre poeții, care profesază disprețul limbajului, talentul va recurge în mod fatal tot la limbaj.

Un sculptor, care să facă o Venus din aer sau apă, nu e de conceput. Sculptura presupune un material dur, în care să-și creeze frumusețea. În același fel, nu se poate concepe o poezie fără cuvînt. Cuvîntul este materialul poezilor; este materia în care ei își imprimă frumusețea.

Limba este instrumentul principal al poetului și admițînd că un poet și-o posedă în toate tainele ei expresive, și o posedă și cărtărește, trăindu-i istoria, și toate posibilitățile de frumusețe, chiar și atunci poezia e încă un vînt greu de adulmecat și mai greu de prins. Dificultatea vine din altă parte.

Noi, oamenii mai în vîrstă de azi, am crezut cîndva că frumusețea unei poezii se află în patru, în șase, în zece sau în attea strofe cite cuprîndea un poem. Credeam într-o realitate obiectivă a poeziei, cuprînsă într-un anumit număr de strofe. Experiența literară ne-a învățat însă că poezia nu stă numai în versurile pe care le scriu poeții, spațiul de naștere al poeziei aflîndu-se între poet și între cititor. Cititorul îl însușește și un factor de poezie. Și de aceea realitatea pe care o numim poetică este de o natură atît de fluentă, așa de greu de prins, fiindcă, dacă ceea ce scrie poetul rămîne pe hîrtie, ceea ce adăugă cititorul este în vesnică schimbare. Din punctul lui de vedere, cititorul face din poezie un fel de fagure, o simte ca un fel de fagure nu gol, un fagure, în care poetul și-a pus miera lui; dar peste miera poetului vine cititorul și-și pune miera proprie, pe care singur o consumă. Și lucrul curios, cititorii din epoci diferite nu mai consumă miera pusă de alți cititori, ci consumă tot miera proprie. Aceasta înseamnă că o singură poezie, are attea chipuri pe lume, cîți cititori are, dacă ei înșiși sint într-adevăr bine orientați asupra acestui fenomen misterios care se cheamă poezie.

VLADIMIR STREINU

„Intuiția și sentimentul interior, rugăciunea și dorul fierbinte, ca și caracterul metaforic al gândurilor, alegoriile etc., sînt în parte considerate ca formă esențială a filozofiei. Insa numai conceptul, gindirea este forma în care filozofia își poate avea adevărul, în care poate fi exprimat absolutul și în care el și este, așa cum el este în sine. În această privință, Böhme este însă absolut barbar; — este un bărbat care, alături de modul său rudimentar de expunere, posedă o inimă concretă, adică”. (Hegel).

Într-o accepție mai restrînsă, Ion Gheorghe încearcă în baladele sale o transcendere a materialului simbolic popular și cultural, realizînd un spațiu ilimitat care să poată accepta „n” semnificații și „n” interpretări. De ce baladele lui sînt scrise așa (jucăus, sibilnic) și nu altfel, sînt întrebări la care se va răspunde timpul și poate numai de către timp, căci multe dintre sensurile lor cifrate se referă la o istorie încă neuscă bine. Dată fiind, asadar, substanța specială a poeziei sale e prematur a ne exprima definitiv dacă limbajul e datorat unor factori exteriori ceretivii sau pur și simplu e o necesitate interioară a poetului de a se revela pe sine. Dacă am accepta ultima ipoteză, devine inexplicabilă ori prea explicabilă gama redusă a temelor din Zoosophia. Dacă, acceptăm pe prima suferim îndoielii asupra conținutului polemic subsecvent Zoosophiei, care în mod evident nu a tînit doar atît, ci a încercat o ridicare la stela. Acolo unde poetul a uitat de „furiile” sale, acolo unde n-a mai fost violență programatică, întîlnirea cu bolta cerească s-a produs firesc, natural. Uneori total, alteori parțial.

Zoosophia e cartea unui solomonar ivit din straturile cele mai adînci ale gîndirii noastre folclorice. A unui primordiale, — „astrosof” cum scrie poetul, — care, pe lângă calitățile lui de prevestitor, posedă o misterioasă carte a destinelor politice și sociale de pe acest pămînt. Cu alte cuvinte, poetul atribuie solomonarului preistoric toată istoria noastră ulterioară, pînă la zi. Ea este des invocată și consultată metaforic. Această consultare a zodiacului, de către poet, dimpreună cu personajele sale zoomorfe sau umane, se produce printr-o ciudată confuzie și suprapunere a evenimentelor din diferite epoci, astfel încît cronometria istorică dispăre, asistînd în schimb, la desfășurarea unei filozofii estetice și alegorice asupra destinului nostru național. Estetic, lucrurile sînt realezate prin răsălmăcirea legendelor și a miturilor, așteptate parca de faimale; printr-o demitizare a lor, printr-o scormonire a spațiului de dinaintea lor. Procedeu curent este acela al substituirii termenilor (și personajelor), amestecarea lor cu reminiscențe creștine, ortodoxe. De pildă, în Oaia nădrăvăna avem o Premiorită. „Soldații regelui Irod” duc la răstîgnire un „copil de oale”, care, straniu, își cunoaște dinainte soarta la modul sorescian; „Stiu, domnilor soldați, dar as vrea, cînd mă mincați, să mă sui pe deal și să mă arunc în stomacul vostru-adînc”. Mielul astfel răstîgnit nu este altul decît Făt-Frumos, adică bacul din Miorita, iar vecinii lui, nu sînt alții decît cei doi tîlhari de pe cruce. Bacul Făt-Frumos „cîntîndu-și cartea la strună / și necrezînd cartea, / oia nădrăvăna / i-a prevestit moartea”. Deși n-o crede a veni, el spune contrazicîndu-se și rosemnîndu-se: „Lasă-i, le-a spus el, să l-au înjunghiat ca pe-un miel”. Cu această replică este anunțată filozofia citorva balade, o filozofie a predestinării a fatalismului. De aici ideologia teleologică a unei bune părți din cartea, de aici linuta de solomonar a poetului. Căci coborîrea legendei mitice în Biblie și apoi urcarea ei într-un paradis unde Isus moare a doua oară în chip de baci, e o sugestie a imanenței ancestrale, o încercare de transcendere etnică dincolo de spațiu și timp, de amestec al semnițiilor. Ceea ce ar mai fi de discutat. Finalul poemului — o trecere bruscă la exemple istorice, de altfel, ca în mai toate baladele — aluneacă spre o altă generalizare istorică: „trebuie cineva să sîntescă / în propriul sînge / Tara părintescă...” Adică se aluneacă spre ideea de fatalitate, de sacrificiu irevocabil.

În Pasărea Măistră se dă o nouă interpretare Mesterului Manole. Mesterul „zeco” e însuși voievodul

Basarab, devenit „voievodul zidar”. El va cere calfelelor să-l zidească pe el în pereții mănăstirii. (Soata sa nu există). Dar și Basarab zidarul își cunoaște destinația (fatalitatea): „scotea cartea din sîn / și citea ca un nebun”. E aici, din nou, implicată teza că domnitorii (intelectualii) adevărați se sacrifică (și s-au sacrificat) pentru consolidarea țării. Această teză a sacrificiului de sine, a martirului, o altă dimensiune abstractă a Zoosophiei, vrea să confere cărții dimensiunile unui tragism — în ultimă instanță — metafizic. În seria lui intră Zimbrul, cu o construcție identică Pasării Măistră, ca și celelalte balade în căror aspect uneori ironic, persiflant, nu face decît să alcătuiască reversul aceluiași fatum.

meni mari / copti de tătari, / cenusă haiducului / din frigarea mameiucului”. După ce cărbușul mai trece prin citeva metamorfoze, inevitabile și formal religioase, balada se încheie aidoma tabloului Căderea lui Icar de Breughel: netulburat de tragismele din jur, desi urmărit de spectrul cataclismelor prin care a trecut sau la care a asistat, Neicanime își vede de aratul (sau reia aratul) ogorului său: „S-au dus cu dușii / nemetchii, velicanozușii / iar cărbușii / le-adună-n sacul gusii / cenusă cenusii / Noroc cu Neicanime / care bagă plușul la adîncime”. Această ipostază de lăran Homo constructivus face pandant cu aceea a insului resemnat, fatalist de mai înainte, dacă nu cumva chiar polemică. Din registrul meta-

CRONICA LITERARA

de M. N. Rusu

ION GHEORGHE

ZOOSOPHIA

Din acest ciclu cu simbolistică folclorică transcendentă, cel mai împlinit mi se pare a fi Cărbușul. Aici, viziunea folclorică este perfectă și închipuită strict din punctul de vedere al unui rural. Aluziile politice sînt atît de bine încorporate, încît mai degrabă crezi a asista la un basm primitiv despre facerea lumii, decît la sugestia unor tragedii. Geneza e văzută gospodărește și aminteste imediat de geneza cosmică din După meleci de Ion Barbu, atît în manieră cît și în proiectiune: Cînd se uită Neicanime / îndejos întunecime, / elem, / melem, / bus, — / ou fără albus, / fără gălbenuș, / ou cu viermuș; / Mama lui cărbuș / strînsă covrig / de somn și de frig (...). Neicanime / îl ia pe cărbuș / din întunecime / și-l face culbus; / La căpătîiul lui / suflă vîntul / de la Sfîntul / Vaslu / pînă se topește ultimul lui”. Neicanime e Dumnezeu, Demiurg sau lăranul care se consideră cît și el un Dumnezeu, în lumea lui agrară. Universul, în viziunea acestuia, s-a născut dintr-o larvă de cărbuș a unuia care, e și el fatalist din pricina social-politice. Întrebat ce are în gusă, el răspunde: „Ce să am, cîm am cenusă — cenusă de cetăți / arse de slavogeti, / de satele arse de cumani / cenusă de o mie de ani; / de copiii fripiți de humi, / tăciuni de oa-

fizic al cărții merită reproduce frînturile de cosmicitate lirică care, din păcate nu s-au transformat într-o viziune globală a cărții, (și a fiecărei balade în parte), într-o oarecare măsură versurile sustîndu-se prea mult prin limbaj, procedee folclorice, și pe un conținut istoric înșinat. Dar subtilitatea lor ar fi cît pot anuța o nouă carte: „Cînd stelele torn și răstorn / cenusă lui august și focul, / pe cer trece calul cu corn / căutîndu-și norocul; / bate poarta, cu piciorul pîtenog, / calul Inorog. (Inorogul), sau: „Un riu de picie sună / prin istoria oarbă: / bărbății se-adună / bătuți cu pietre din lună / și apa sade să-l soarbă; / minată de-o învinuire / la gura astrului subțire...” (Grifonul). Sau această subtilă maximă oraculară: „Oricui îi trebuie o fiică, la o sută / de ani de istorie pierdută”. Iată și sugestia cosmică a morții, tratată în cel mai pur stil popular: „Unde s-o termina fuga / ultimele săgeți / popolul părinte Dobuga / înconjurat de băieți — cu fetele lui de aramă / să mă ducă pîn-la vama...” sau tragicomic: „Creierul / la pergam / pentru greierul / de sub continent” (Cocoșul).

Spațiul tipografic ne oprește aici. Vom continua la adevăda.

A propos de... A propos de... A propos de...

CARTE POȘTALĂ

AH, RUBENS!

O scară desenată parcă de Palladio duce către intrarea Pinacotecii din München. În jur au ars în război citeva cîldiri și-acum gazonul englezesc strălucește în lumina soarelui. Pe un fond cărămiziu, neutru, cele două Lucretii, cea a lui Cranach și cea a lui Dürer se concurează tăcut. Au amîndouă ceva german, feciorelnic, necorupt, deși gesticulația oboșită evocă femeia într-o gimnastică sentimentală veche. Sînt rînite amîndouă, evocă ambele martirul Sfîntului Sebastian, atît de ilustrat în acest muzeu! Cîștigă Cranach după părerea noastră, mai hieratic. Lucreția lui are fatmă, promisiune, durere. Cealaltă e mai pusă în poză, suferă de un expresionism ce va veni tot de pe aici mai tirziu.

Intrarea e deci dominată de Cranach și iată această pinză intitulată Das goldene Zeitalter, în care mai multe personaje goale dansează în jurul Pomului vieții. Sub un zid roșu doi lei cu chipuri aproape omenești bîrfesc parcă, într-atît de familiar stau oamă lângă oamă și-și șoptesc, cît pot să-și șoptescă leii, lucruri necunoscute. Persifierea religioasă este împedec și artistul își apare genul.

Tot sub semnătura lui, o perche inițială: Adam și Eva, în îmbrăcăminte războinică, medievale cutremurătoare. Exemplul este rodător într-o pinză a lui Memling unde tripticul nasterii Domnului are ca fundal o Palestina permanent învadaată de soldații în fier și zale. Pe ulcele divinului loc rădăcesc turci cu turbane roșii, copilul sîntin privește cu un zîmbet dulce înainte și efectul mi se pare dintre cele mai bune.

Îmi place Dieric Bouts cu o înviere literaturii, folosind detaliul de prim plan. Fetele escaperă mîrite spre a exprima surpriza, o cădere teatrală lângă mormîntul Domnului.

Toate acestea sînt temperate de peisajele lui Ruysdael, de întunecate și cam făcutele efecte de lumină ale lui Rembrandt și corectate de penelul sigur al lui Van Dyck, dar ajungem în imensele saloane în care domnește Rubens, ah, acest Rubens! În Der Hollensturz der Verdammten este un desfrîu de conventionalism. Din ceruri cad în vreo trei versiuni (pe pinze separate) o înfinitate de îngeri grași, rozalii, cărnoși, dolofani, grei ca niște bolovanii. Efectul este aproape pirotehnic, fragilul faptum pîrînd mai curînd abuze de artilerie. Dar să nu fim răi și să zăbovim o clipă în fața unei Madone înconjurată de o coroană de trandafiri exați pe care lipsește numai roua, flori diferite, ieșind din ramă, orbîndu-te, cerînd foarfece horticole. Mama lui Isus are și un gest de grație atît de cunoscut, își adună adică degetele la un loc și face un semn spre inimă. Impresia asupra necredincioșilor de speta mea nu poate fi descrisă. Pe urmă în jur e o Mitologie plină de bere, cu eroi enormi lovindu-se deșințit, căzînd, fiind sfișiați de animale — o cruzime patetică, urîtoare. Rubens este ajutat și de Snyder — un animalier sincer care face lumea din jur să se înfioare. Închipuși-vă un tablou de 3 m X 2 în care, ca pe o scenă, apar în prim plan doi lei și o căprioară. Din afara cadrului un vîntor, probabil a făcut un gest definitiv cu o armă. Cele trei animale au increment în aer cu gesturi de balerină. Poți să mori dintr-o dată! Și în jur sînt cîini, lebede mari, sfinți și crucificări, toate exacte, toate de proporții. Alături stă și Jan Fyt, alt animalier, dar ce să mai vorbim! Timpul e de uină. Parcă soborul Van Dyck nu a săvîrșit și el un mistreț naturalist privind cu un ochi mort spre noi?

Pe un coridor modest, între perdele galbene, Don José Quevalta și Dona Maria Tereza de Vallabriga mirați de atîta Rubens scrutează înfîntul din culorile superbe ale lui Goya. Se mai află în acest loc modest și o sublimă cădere de pe cruce aparținînd lui Batticelli, o Cîină nelchisput de frumoasă a lui Giotto și mai ales minunea lui Fra Angelico în care este descrisă pictural înfăptuirea sfinților Cosma și Damian.

Pașii ne duc apoi spre portretul lui Carol V de Tizian, capodoperă sigură, dominată de figura de vîntor al bănuitor a personajului. Pinacoteca e încredințată de opere academice, dar nu poți să treci peste tragicul Ribera cînd contrastul și-l oferă Murillo cu melodramaticii săi copii mîncîndu-și struguri sau jucînd zaruri în prof. Îmi place și Claudio Coello și tot nu înțeleg preferința profesorilor de desen pentru picturile literare. Ba o înțeleg, dar iar o să mă tragă unul de mîncă.

La plecare dau într-un salon uitat peste Jan Mandyn cu Sfîntul lui Cristofor, pictor din familia Bosch și peste Roynersvaale — frate de penel cu Breughel, și el bine reprezentat în acest muzeu.

Adăugați la colecția de mai sus admirabila galerie a primitivilor din secolul al treisprezecelea, ilustrînd demonologia creștină cu mijloace majore, surprinzător de moderne, ca pretutindeni și o să aveți imaginea unui muzeu, atît de excelent.

EUGEN BARBU

Horia Vasilescu

Zidul

Mihai Pelin

Redactori și pianisti

Acum cîtăva vreme sennalam o „ofensivă a faptului mărunț” în proza noastră contemporană și ne ridicam împotriva cultivării lui excludive. Acum trebuie să ne resemnăm să recunoaștem că am greșit atunci. Universul actual este nu o dată universal faptului mărunț, al omului mărunț a cărui semnificație nu stă în individualitate, ci în număr. „Omul fără însuși” (fără însuși deosebitoare, nu fără calități umane) descris de Musil pare a fi etalonul exact al unora din oamenii de astăzi. Și după cum scria acest mare autor, activitatea cotidiană, plină de efort fizic, volitiv, afectiv, împărășită pe mii de obiecte diferite presupune o cheltuială de energie mai mare decît aceea a unui erou ajuns printr-un gest unic pe vîrfurile unui sistem de mitologie națională sau internațională. Conștient sau nu, acest lucru constituie fondul teoretic al literaturii tinerilor, oricum cele mai sensibile barometre care se vîntură prin epocă. Fără excepție volumele de proză din colecția „Lucașărul” atestă acest lucru cu diferența specifică a talentului. Horia Vasilescu în Zidul și Mihai Pelin în Redactori și pianisti.

Cine este Horia Vasilescu? Un tînar absolvent al Facultății de drept din Cluj (26 de ani), care simte că are harul literaturii și pe care-l va materializa într-un număr de bucăți scurte. Despre ce poate scrie un tînar crescut într-o lume solidă și calmă, fără răsturnări și fără incertitudini? Despre eteniamentele propriei vieți. Implicația biografică reprezintă, de obicei, singura cale de afirmare a celor tineri, care n-au ajuns încă sau nu vor ajunge vreodată la decoperirea forțelor marilor ficțiuni și marilor idei. Vremea copilăriei (ah, cîtă copilărie în această lume!) și o stîncă lovită de un avion — o schiță Piatra lui Pau; un bunic care moarte și nepotul plînge, apoi ride — altă schiță Bunica în acea zi de toamnă; un sudor care lucrează fără mască, încadrat într-o abia superată idilă, alta. (O picătură de soare, Pe podul Garibaldi — el și nu altul);

un crochiu al unei simple mișcări sufletești datorată unui soț stăpîn pe situație și sigur de soția sa încă de acum însărcinată va respecta decretul cu privire la creșterea natalității Sava îl privește pe Tarăcu cu o admirație secretă, simțînd că acesta făcuse ceva extraordinar (cuvintele sînt ale autorului), sublinierea a noastră! atunci cînd servise două palme unui excavatorist care vorbea despre femei, totul redat retrospectiv pe fondul unei melodii executate la radio de un violoncel — exact un violoncel și nimic altceva (Tingutul violoncelului). În condițiile amintite la începutul acestor rînduri, trebuie să recunoaștem că două palme reprezintă ceva cu totul ieșit din comun. La fel, cu o fată care a fost sărutată (Sărutul). Epuzarea unei înbiri convenționale de provincie în Arca; O ploaie de toamnă, în care Claudia și un maestru al sportului nu se înțeleg; micul ravagiu produs într-un tînar de îmbrășișările unei fete blonde de 16 ani într-un tren, pe care a revăzut-o ca studentă (Azi, gheață în parc). Pe Mardan care este strugur, soția îl părăsește pentru un electrician; așa dintre cele două camere este zidită și locuitorii își văd în continuare de treburi, strungarul inaugurînd cu Savina, prietena soției o nouă etapă afectivă. Realitatea cotidiană de la Climate la Umbrele din Cherbourg, în inventarul decorurilor curente ale cofetăriei, podului, compartimentului din tren, sau căminului. Locurile de tranzit ale anonimului. Mînușculele întîmplări, care de ce să n-o spunem, capătă uneori un farmec tulburător.

Scriind despre aceleași lucruri, Mihai Pelin scrie altfel. Horia Vasilescu povestește niște lucruri încheiate, rotunde, care au o cauză și un efect sau sint cauză sau un efect pentru altceva. Pe Mihai Pelin nu-l interesează faptul în sine, ci ceea ce se află dincolo de el și care nu trebuie spus de fapt pentru că literatura trebuie să fie și un mijloc de a crea inexplicabilul chiar acolo — și mai cu

seamă acolo — unde el nu există. Propriu-zis nici la el nu se întîmplă nimic deosebit, dar Pelin încercă lucrurile în așa măsură și așa de profund literar, încît ai tot timpul senzația că se întîmplă ceva foarte grav și important în proza lui. Un tînar hoga la o cabană și cabaniera îi povestește ceva din biografia ei, dar schița se intrerupe exact în momentul în care bănuim că lucrurile ar putea deveni interesante. (O discuție despre patine). Tehnica surprînzătoare, a aluziei, hiatusului și amneziei sau poate a acelei cochetării literare rafinate a unui autor care divaghează în prezența cititorului despre întîmplări și oameni ca și cum acesta ar fi familiarizat cu amănuntele chestiunii. Lucru cu deosebire evident în Unchiul meu liric. Soarele, veșnic fierbinte. Redactori și pianisti, Dimineața cuvintelor, Muntele și Trepte rupte, doi care reiese că la 26 de ani Pelin a învățat la nîm bine decît oricare altul lecția Faulkner din trilogia Snopes.

Dar Pelin mai este și din alt punct de vedere interesant. El este unul dintre pușinii prozatori tineri care a renunțat la epitetul sentimental și metaliterar glandular, pentru o proză rece, dominată de un acut simț al ironiei, sprijinit pe o observație fină care-i dă posibilitatea să realizeze determinări psihologice surprînzătoare. Un cîntec al dezabuzatului sau al stoicului de care moralistul în sensul clasic al cuvîntului nu e cu totul străin, ne pare a fi drumul pe care trebuie să se încumete autorul. E vorba de acea persifiere care dovedește talentul difișii al arii de a beșteli prin cenzura, logicii oricare încercare de consolidare a unui sentiment din Fularul cu centauri sau Unchiul meu liric. Familiar, Pelin intervine el însuși în povestire pentru a ne spune lucruri despre personajele sale, pe care le minue uneori ca pe niște marionete. Îl aștept, în continuare, în alte cărți în care ironia sa de cea mai bună calitate să prezideze structuri de amploare.

MARIAN POPA

L-am vizitat de două ori pe Matei Caragiale acasă.

Locuia în apartamentul soției sale (născută Sion), din strada Robert de Flers, într-un cartier ferit de tramvaie și de sgomot.

Am sunat, la intrare, și am așteptat un lung moment, până mi s-a deschis ușa.

Matei Caragiale în persoană mă aștepta în josul scării: un bărbat înalt, îmbrăcat în negru,

DIN „CARTEA ALBĂ”

de Al. Rosetti

MATEICARAGIALIANA

foarte brun, cu părul ușor cărunt, de o înfățișare severă.

Mișcărilor îi erau rigide, iar capul înțepenit pe umeri de un guler scrobrit, potrivit pentru o ținută de ceremonie.

Mai târziu am pătruns taina atitudinii sale rece și măsurată: o morgă anglo-saxonă devenită a doua sa natură, pe care o purta pretutindeni; se transformase într-un personaj din propriul său roman, „Craii de Curtea Veche” (tot astfel Flaubert mima unele din personajele sale, imitându-le până și felul de a vorbi).

Apartamentul lui Matei Caragiale se afla la capătul unei lungi scări, pornită de la ușa de intrare.

Stăpînul risca un zîmbet fugar, repede șters, la adresa oaspetelui său, și luându-l de braț, îl conducea pînă în odaia de lucru mobilată în stilul veacului trecut, cu canapele și jilțuri incommode, realizate pentru personaje cărora eticheta nu le îngăduie să stea confortabil pe scaun, și-l abandona pe unul din vasele jilțuri amin-

tite. Atunci Matei, cu gesturi rituale, pregătete pentru noul venit o ceașcă de vin roșu dres cu scorțișoară, pe care îl servea fierbinte.

Aceasta constituia o intrare binevenită în materie.

Vizita mea avea drept scop pregătirea publicării volumului său de versuri, „Pajere”, care a apărut în Editura „Cultura Națională” („La „Cultura Națională” Matei Caragiale mai publicase, într-o ediție de lux, broșura „Remember”).

călugărit), cu vreo 20 de ani mai în vîrstă ca soțul ei.

Spre a cinsti memoria celui dispărut venisem la ceremonia religioasă îmbrăcat într-un costum adaptat împrejurării: jachetă și pălărie tare.

Reprezentam Fundația pentru literatură și artă la această tristă solemnitate.

După sfîrșitul slujbei, am scos din buzunar foaia de hîrtie pregătită dinainte, cu elogiul defunctului.

Dar văduva atentă veghea: s-a repezit la mine, căușind să-mi smulgă hîrtia din mînă.

Însă nu am dezarmat, ci plin de curaj, am rostit cuvintele de omagiu.

Incurajat de inițiativa mea, Adrian Maniu care se afla și el în capelă, a improvizat o scurtă cuvîntare din partea Soc. Scriitorilor Români.

La ieșirea din capelă, cineva din publicul care aștepta afară s-a aplecat deasupra raclei, cu privirea ațintită pe fața defunctului: Era Iancu Vulturescu, un bărbat inteligent și învățat, funcționar superior într-un Minister, care își petrecea timpul liber la cafeneaua Capșa sau Corso, și care era în stare să țină de vorbă pe cineva ceasuri întregi, fiind deopotrivă de cunosător în domeniul artei, literaturii și economiei politice.

Suferind de o boală de nervi, Vulturescu s-a sinucis în camera sa de la hotelul Metropol, din Calea Victoriei, chiar, în aceeași seară.

După moartea lui Matei Caragiale, am publicat la Fundația pentru literatură și artă, în colecția „ediții definitive”, operele sale sub îngrijirea lui Perpessicius.

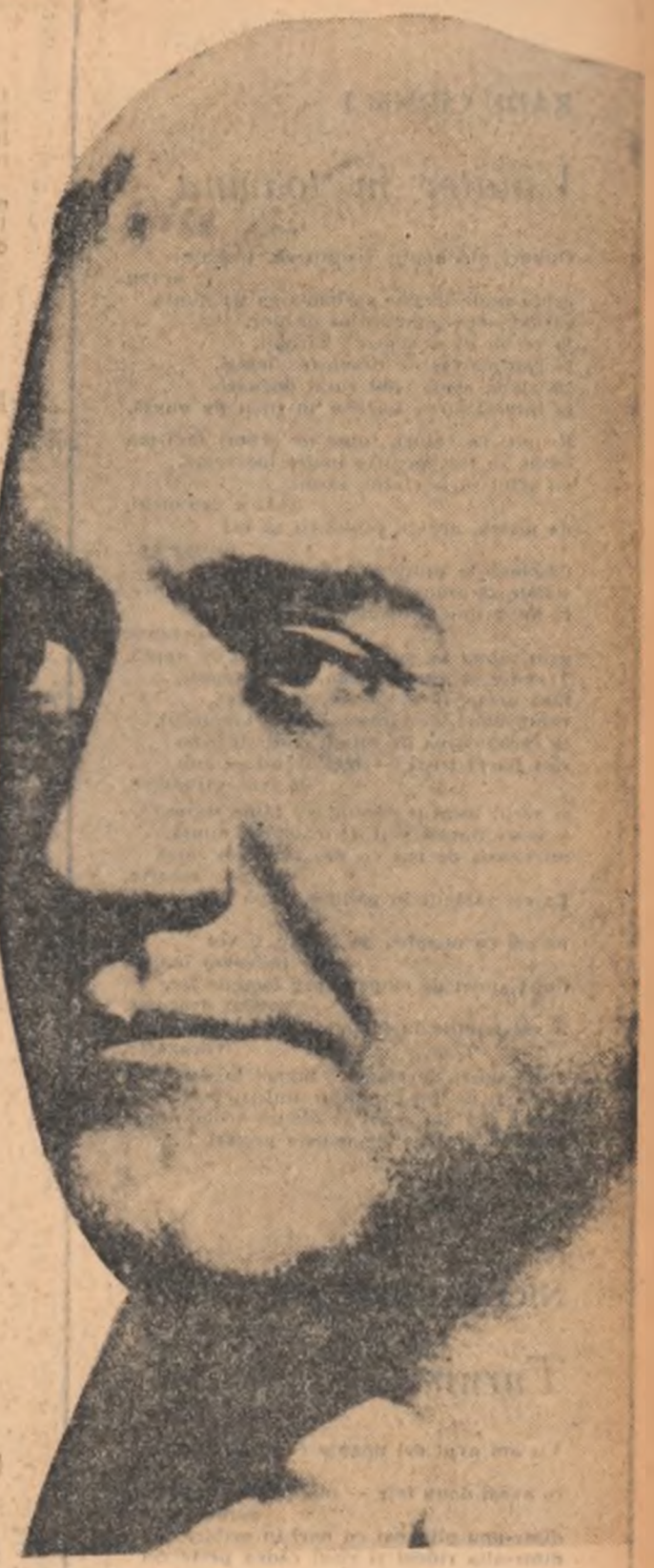
Văduva lui Matei, Marica N. Sion (care, la apariția „Pajerelor” îmi mulțumea pentru trimiterile volumului, conținînd „caricatură” lui Matei — astfel judeca portretul autorului, de Marcel Iancu) mi-a dăruit carnetele intime ale soțului ei.

Era o serie de agende, de format mic, cuprînzînd însemnări de caracter intim redactate în limba franceză.

Perpessicius a publicat cîteva fragmente din carnetele lui Matei Caragiale. Partea rămasă inedită cuprinde grave invinuirii la adresa ilustrului său părinte.

Socotînd că nu pot sustrage din circuitul public un material atît de prețios pentru cunoașterea biografiei lui Matei Caragiale, am dăruit toate carnetele Fundației pentru literatură și artă, cu mențiunea că ele nu pot fi date în lectură decît cu aviz special.

Cînd m-am întors la direcția Fundației, după 23 August 1944, nu am mai putut da de urma acestui prețios depozit.....

V I T R I N E

La Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” (Calea Victoriei 115), are loc în seara de vineri, 3 noiembrie, ora 18.45, inaugurarea unui nou ciclu literar-artist: Ciclu Serilor Contemporane.

Acad. Zaharia Stancu, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, va rosti un cuvînt cu prilejul Semicentenarului Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Actorii: Clody Bertola, Forj Elterle, Sep-timiu Sever (artista e-merita) și Florian Pit-țig vor recita din poezii: Tudor Arghezi, Vladimir Maiakovski, Serghei Esenin, Anna Ahmatova, Eugen Je-beleanu și Geo Dumitrescu.

Programul muzical va cuprinde: în partea întâia, lieduri de: George Enescu, Paul Constantinescu, Doru Popovici, P. I. Ceai-kovski, M. P. Musorg-ski, A. I. Hacıaturian, R. M. Glier, A. A. Alla-biev și G. Zaharian, în interpretarea cîntăreților: Cătrinel Papado-pol, Ioana Ungureanu și Eduard Tuma-genian, acompaniați la pian de Lucreția Popo-vici; în partea doua: S. S. Prokofiev: Trei dansuri pentru vioară și pian din suita de balet „Romeo și Julietta”; Dan Mercureanu: Sonata pentru pian și vioară; D. D. Șostako-vici: Trio pentru vioară, violoncel și pian, Interpretată: Radu Jelescu, Dan Mercu-reanu, Corneliu Rădu-lescu și Robert Mer-ckler, din formația de muzică de cameră a Casei Scriitorilor.

Lui Aurel Rău îi apare în curînd un volum de versuri în colecția Cele mai frumoase poezii.

Două romane în curs de apariție la Editura Tineretului: Reîntoarcerea de Francisc Munteanu și Presimțirea zăpezilor de Al. Simion.

Viscolul și armonia este titlul noului volum

de versuri al lui VIC-TOR TORYNOPOLO, tipărit de E.P.L.

În colecția Lectura consacrată unei singure născute sînt așteptate Dulos Anastasia trecea de D. R. Popescu și Un joc nevinovat de Alecu Ivan Ghilia și Zbor jos de Nicolae Velce.

În curînd librăriile noastre vor primi volumele de versuri ale lui Emil Giurgiuca, (Cîntec de țară), Ileana Mălăncioiu (Pasărea tăiată, debut) și Gh. Tomozei 46 poezii de dragoste.

În răspîndita colecție Aventura, Remus Luca publică romanul polișt Astă seară îl areștam pe asasin.

În portul de pescari de Ion Ruse a ajuns la a III-a ediție, „Exegetica” la nici una.

Publicistul Mihail Straje a încredințat Editurii pentru literatură o lucrare unică în felul ei, la noi, rezultat al unor cercetări și informări de mai mulți ani: Dicționar de pseudonime ale

scriitorilor, publiciștilor și ziarisților români (de la începuturi și pînă în 1940). Această lucrare răspunde nu atît unor manifestări ce ilustrează naravurile și moravurile epocilor respective, cît mai ales necesităților de lucru ale cercetătorilor și istoricografilor noștri.

Unui astfel de instrument științific este de prisos să-i sublinia modernitatea și semnificația pentru o cultură.

Dintre poeziile publicate de Mihail Sabin (Ate-neu, 10), toate remarcabile, Goana prin zmeu stă mai aproape de Mutarea în lup a lui Nichita Stănescu și foarte departe de Adrian Păunescu: „Zmeul ucis de feți-frumoșii copii / coboară în suprema nemiscare, / cu un ochi paloare prinții străvezii / privesc pierduți spectacolul cel mare / și-n locul armăsarilor de rasă / ar vrea sărmanii umbra unui semn / chemat de-un dor năpraznic înspre casă, / ar vrea să stringă-n coapse cal de lemn, / dar zmeul mort îl sperie și-l destramă, / o, biet făt-frumos și făt-frăgîl, / atît de dornic după un gest de mamă / mîngîilelor pe trupul-i de copil, / Departe-n lume casa părintească / stă ferecată de un lacăt rău / și-nvingătorul-ncep urînd să crească / gonind cu spaimă prin ucisul zmeu, / ajuns la capăt singele-l prăvale / și simt pe umeri crunte, / aspre piel, / tăcuți își sapă un birlog în vale / și se prefac la rîndu-le în zmei”.

Ceea ce se poate reține din ASTRA (nr. 10) este articolul lui Nicolae Manolescu despre Metamorfozele poeziei, o demonstrație izbutită că „istoria reală a poeziei moderne este istoria conștiinței ei”. Acestei foarte interesante și tot atît de cunoscute ipoteze (pentru și în alte literaturi) i s-ar fi convenit și exemplificări din poezia românească a deceniului VII, poezie a conștiinței de sine, poezie ce transformă tehnica lirismului în substanță poetică (v. Nichita Stănescu).

Cînd citești pe ici pe colo sfaturi semănătoare pentru tineret ori studenți, pledoarii idilice pentru formarea culturii generale, universi-

tare, a „științei de carte” etc., — o înfățișare cu un spirit lucid, pătrunzător analitic, realist, este tonică. E cazul criticului Eugen Simion, cu articolul său Literatura și spiritul universitar apărut în Sclenteia (22 oct.). Sint conturate aici, în termeni nu lipsiți de pa-

tos intelectual, trădăturile autentice, complexe ale celui ce se cheamă profesor universitar, precum și confuziile care subzintă în acest domeniu: doctorate fără prestigiu științific și public, cursuri universitare anoste, lipsite de originalitate, existențe catedratice neutre etc. Opinii la care nu se poate să nu subscriem atît timp cît obiectul lor nu se schimbă.

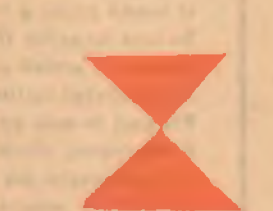
Ionel Teodoreanu, într-o scrisoare din 1927 către Ibrăileanu, intuiește și portretizează admirabil pe Arghezi: „Acest om, și trupește și sufletește, la prima vedere e cîrn, mops și rotund ca un pumn înghis. La a doua vedere, dirz, formidabil și concentrat, ca un pumn făcut de Rodin sub un cerc. Pumnul și cerul: atît. Iar mai târziu, îți dai seama că acest formidabil gest de amenințare și răzvrătire cuprinde în el faptul delicat cu care noaptea, cerul și lucrile le-au îngropat în arpile marilor fluturi nocturni”. (Cronica 42).

„Niciodată toamna nu fu mai frumoasă...” Ultimul număr al revistei Moda oferă acestui anotimp a anexă vestimentară cam sărăcăcioasă din punct de vedere al fan-teziei celor care-și propun să se îmbrace. O tristă impresie ne face și manechinele, adunate prin cine știe ce conjuncturi, surzind fals, stereotip și onctuos-trivial și cu piciorare de ghîps nemodulat... Acum, cînd în întreaga lume, manechinul

a devenit un mit și chiar un artist...

INGERII BICIUITI se numește noul roman — pe punctul de a apare în librării — al lui Al. Ivan Ghilia. Autorul CUSCRI-LOR își poartă de data aceasta personajele între sat și oraș, urmîrind destiniile lor pe o traiectorie nouă.

Cel de al șaselea tom din seria Croniclelor medievale despre România, apărut recent în Editura Academiei, cuprinde cronici și povestiri verificate din sec. XVII—XVIII, deci pagini ce ilustrează primul capitol al istoriei poeziei noastre culte. Deosebit de interesant, firește, sub raport strict documentar, ele au și o indiscutabilă valoare de alt ordin, consemnînd lupta lui Miron Costin, Dosoftei și a altora (anonimi) de a găsi, la nivelul alina stănci de evoluția limbii, cuvîntul cel mai adecvat, expresia cea mai plastică.

Ediția îngrijită de cunoscutul istoriograf Dan Simonescu e însoțită de un excelent studiu introductiv semnat de același.

Activitatea de republicare în ediții științifice, riguroase întocmite, a scriitorilor și oamnelor de știință de mare prestigiu, trebuie să cuprîndă și lucrările mai vechi, publicate în limbi străine și niciodată traduse în limba noastră, cum și autorii mai noi, care și-au tipărit lucrările în alte limbi, dar pe care actuala generație de cititori se cuvine să-l cunoască și să profite de erudiția necunoscută a unor ilustrații înaintași. Ne vom bucura deci dacă, așturi de opere recent traduse și ti-

părite în condiții grafice excelente ale lui Panait Istrati (ediție bilingvă), Ibrăvan (o nouă ediție a Daciei), Densusianu (a cărui masivă Istorie a limbii, tradusă prin grija lui J. Byck, este de mult epuizată, o nouă ediție fiind mult așteptată), vom putea avea în limba română, cit de curînd, opere de necostată valoare, citate mereu, dar abia citate, și din cauza rarității lor, ca: „Influența franceză asupra spiritului public în România” de Pompiliu Eliade (1898), „Panorama literaturii române” a lui Bazil Munteanu, (1938), cărțile lui N. I. Apostolescu, opere ale lui Iorga publicate în alte limbi, studii erudite ale unor autori străini (ne gîndim îndată la cartea lui J. Boutiere despre I. Creangă) și români care au tipărit numeroase lucrări în străinătate, cum cîteva decenii sau mai recent (M. Eliade, E. Turdeanu, A. Frenkian, etc.), rămase aproape necunoscute publicului nostru.

Emil Manu a predat Editurii pentru literatură un volum de poezii intitulat INCUNABULE.

În revista italiană Cultura neolatina (Buletinul Institutului de filologie romanică de la Universitatea din Roma), fasc. 1—2 din 1987, cunoscuta cercetătoare a limbii și literaturii noastre, Rosa Del Conte, profesoară de limba și literatura română la Universitatea din capitala Italiei, consacră un studiu pertinent vieții și activității lui Ramiro Ortiz, care mai multe decenii a lucrat în România. R. Ortiz a scris eruditul comentariu la traducerea lui Coșbuc din Dante, la Divina Comedie. R. Ortiz a publicat o Istorie a literaturii române pentru italieni, a tradus pentru prima dată integral opera lui Eminescu (după ediția Manolescu), prin care „a adus cele mai mari servicii literaturii române” (C. Tagliavini), a înflințat în 1921 revista Roma la București și a publicat numeroase alte studii de erudicie asupra limbii și literaturii române mai vechi, activitate analiza-

te cu toată acrima și înformația necesară de R. Del Conte în acest elegant Profilul lui Ramiro Ortiz, un omagiu la două decenii de la moartea cărturarului italian, atît de atașat de țara noastră. După studiul lui C. Tagliavini din 1949, închinat de asemenea lui R. Ortiz, paginile de acum aduc o nouă lumină asupra unei epoci de noble eforturi culturale, pentru mai buna cunoaștere reciprocă a două popoare legate de-a lungul istoriei printr-o tradiție de frățescă luptă pentru emancipare și progres, păstrînd fiecare și imobilizînd printr-un aport original tradiția culturii latine mereu vie în Italia ca și în România.

Un nou monolog

S-a spus despre imnurile dinții ale lui Mircea Ciobanu că ascund în ele o spaimă, „spaima de a izbucni în mari strigăte lirice” (N. Manolescu, 1966). Joe al spiritului, joc cu spirite, arta lui Mircea Ciobanu e gata să dea în pîrg. Poetul a continuat să joace și... așa cum se cuvine marilor jucători care sparg banca abia după miezul nopții — a pierdut.

În primul rînd poetul și-a pierdut spaima. Nici n-avea cum s-o păstreze în lupta sa cu dreptatea coridoarelor. Infinitul, insingurarea, taina puberilor, fosilele încheiate din cînd în cînd, ucid spaima ca atare, nu numai spaima de tipăt.

Împins de voci și dat pe mîna serii! poetul se leapadă de balastul auru-lui, de tot lutul, vrea să piardă pentru a rămîne singur. „Cine-a pierdut, rămîne singur iar”, mărturisește Mircea Ciobanu, de altfel, la modul goliardic al spartului nunților. Și acolo, în singurătatea lui, „unde bate vînt as-

pru” cum obișnuia să spună Nietzsche, poetul oprit pe prima treaptă „sub Trapezunt / la locul zis Al tragerii la sorti”, monologhează. Așa au apărut falsele „sonete” (fără prozodie precisă dar cu o uluitoare atmosferă aducîndu-le precis cu o „Anglie de var” ce-l aminteste pe Shakespeare-ul sonetelor) trebizondice, intitulat Monolog în Cronica și Gazeta literară din trecutele săptămîni. Lîmpelea lor detasare pe fondul poeziei recent publicate mă îndeamnă la comentarii.

Chiar de la prima „mă-tanie” — ca să numim așa fragmentele moniliforme dispuse în Monolog — poetul îngăduie ca „ceata gurilor altuia să lase semn alb că e la ceasul gîndirii”. Dar ce se vede-n oglînda acelei ceas în care toate concură către taină? „Dig ars, prund orb — Mî-ating cu mina fața // și degetele dau de umbra stearpă / adusă-n valea und spîinii mor” (XII). „Oraș uitat de ploii” străbate poetul, arșit, doagore, „Ierni ars în alb cras”, „plecavă ninsă ca din Ursă” sub ziduri, albă pubere, halucinantă mersuri prin deșertul nemuririi, cronologic marcate de destrămarea, de metamorfozarea repetată a trupurilor vesnic lepădate întru gloriificarea spiritului. Calvaruri parcurse cu un sever suris proiectat undeva înainte ca o pavăză, conducînd spre oaza unui somn demirgic. Dar și acolo, în somn „să nu mai urlu ca de toamnă / sub ploaie mesteceate-n limfa nopții / mă prăbusec pe podium, tras pe roată”.

Neostent, prins mereu de gheara urstelor, poetul pleacă din nou pentru a nu-si mai privi „falange pierdute”. Este ultima pierdere vestitoare de zodie bune. De aceea, în drumul lui atît de trudnic, el găsește răgaz pentru închinări, pentru glorii cîntate neîntreruptelor faceri.

Pentatonic desăsurat în auzuri surde, Monologul lui Mircea Ciobanu ar putea vesti un moment de reculegere în poezia noastră cea nouă, această cumpănă pe talerele căreia stau gloria și vesnicia. Mărturisesc emoția cu care aștept livrea întregului Monolog în volum.

L. DIMOV

RADU CİRNECI

Vânător în toamnă

Duhuri ale nopții risipiți-vă, trebuie să ajung acolo unde începe sărbătoarea de nuntă, sărbătoarea pământului de dor, la cerbii de dragoste: bărbați, la căprioarele de dragoste: femei, să ajung acolo când rutul dogoară, la îmbrățișarea fiarelor în țipăt de nuntă. Risipiți-vă ceturi, lume de arbori lasă-mă adinc să trec printre înalte fantasma, cu ochii să le ciatin, să-mi cadă-n genunchi, de piatră, aprigi, centaurii să mă întimpine; deschide-te minune a mea, lasă stelele să alunec-n ele stingindu-se dulce, fă-mi drum de cădelniță, după mine mirezme, prin inima ta, spre sărbătoarea de nuntă. Trebuie să ajung, acolo, sint așteptat, fără arme, fără flacăra, fără fum, ființă bună, de cîntec și gînd, vînătorul, la sărbătoarea de nuntă cînd stejaroo sint flăcăi triști, — mestecenii — duh de fete rotindu-se, și cerul intră-n pămînt cu taine de mire, și toate fiarele sint de dragoste, nuntă, mirezmă de pat cu dragoste, lin către moarte. Pe cei rătăciți în pădure, după carne și singe, pe cei cu noaptea pe frunte, li voi îndruma înapoi, pentru dragoste. Li voi trimite la femeile lor, să facă dragoste, după sunet de clopot, înapoi la dragoste, și va fi de jur-împrejur liniște, iar eu mă voi grăbi să officiez acolo, nunta păgîna, aproape de marile peșteri...

NICOLAE IOANA

Turnir

Vis am avut azi noapte c-am cîștigat un turnir tu aveai două fețe — una pentru mine alta pentru învins dintr-una plîngeai cu nori în priviri dintr-alta rideai și risul cădea peste cel întins. Și nu știam de ce trebuie să mă bucur că pentru mine ai ris iar pentru celălalt ai plîns ardea rana învinsului ardea ca un mugur și jalea cădea pe fața aceea cu care n-ai ris. Visam, o visam că duci un mort în privire spre doamna zăpadă muream și pleacă peste un chip, poate umbra ta, molatică ta umbră subțire. Stăteau cu fața două îngropată în nisip, Apoi am intrat în alt vis (mai bine muream) eu eram învinsul și celălalt era învingător îți căutam fața a doua și n-o mai vedeam. Visam cum cad pleoapele grele pe chip și în cămasa morții zăceam întins cu soapte aplecat peste al nopții nisip și tu rideai cu învingătorul uitînd pe învins.

Poem

Ea domnul copac la domnul ram spre doamna zăpadă muream la domnul stejar strigam și parcă de pămînt eram.

Moartea cetățitor

Și vine vremea cînd cetățitor mor cade timpul peste ele și girbove stau pe la drumuri să ademenească cite un trecător. Dar cade vîntul nor de moarte și îmbrătinim ca din senin plecăm pe un cîmp de luptă departe și de acolo nu mai venim. Trupul lor spre pulbere se apleacă vocea li se aude ca din pămînt le putrezește sabia-n țesă țărîm se face fiecare cuvînt. Nechează caii și se-ntuneacă drumul și iarba se fac la fel dacă umbra se îngroasă de crivăț dacă în soare ne facem inel? În gheare o umbră ține un prunc un pămînt un soare un fluu ce rost are plînsul cînd plîng morții uitați în sicriu. Tu cavalier prin viziere să nu vezi puntea să nu vezi moartea și să te culci pe brațul negru cînd o zi trece-n alta. Eram uns pe față cu mir dar am murit pe sub un cerc am trecut în alt vis acum alerg să ies din acesta ca la un turnir.

Zeița

Ceața ce acoperă lumea te-a acoperit și pe tine mamă de departe mi-apară ca un boschet din care nu mai zboară nici-o pasăre.

Ceasul s-a oprit doar apa curge pe limbile lui îngrîndu-le în el nu mai încapă nici o așteptare

orele aruncă jalea din turnul în el nu mai încapă nicio așteptare de sunet peste inima ta.

ROMULUS GUGA

Marea

Marea fără puțință de uitat. Marea noastră cea de toate zilele. Nisip, pierdute înfățișări și tot atîtea destine. Aici, undeva, sint oase și corăbii din tine. Cîta nepăcare... trupuri tofănite, acerbă rivnă de bronz. Neapărată odihnă și pace pentru suflet, dar conștiința, conștiința — marele dispărut al secolului? Joacă-te, bucură-te, sint toate atît de puțin fără puțință de uitat. Nisip, pierdute înfățișări și tot atîtea destine și singe. Marea noastră cea de toate zilele — vine!

Corida

Zile toride, zile toride. Planeta în arenă în față cu o roste manta, luptînd cu taurul, vesnicul taur de aur. În spate e singurătate și somn. În spate odihna. Apoi citeva ore lupta se mută acolo. Odihna e a noastră. Stelele scirbite scirpă seamînte într-o arenă pustie; noi murim și ne nasterem sumai coarnele de aur, numai arena e vesnică. Doamne, cine atîta jocul acesta e mort!

FLORENȚA ALBU

Galop

Se schimbă vremea-n miază-noapte — ascultă: în gusa păsărilor crește ruga, în pini, împotriva; miroase-amurgu-a singe și-a primejdii, prin lat cuprînsul se întorc mugînd taurii tineri cumpărați astăzi în țigurl. Îngheată — cheaguri soarele în coama lor, pe pielea întinsă a țintului și cum se lasă seara mai nălucesc sălbatic coarne, un ritm deslănțuit de coarne și singele se-ncheagă violet în umbrele care ne înconjoară, galopînd. E vînt, e vînt, se frîng pădurile de sus, e-o fugă-n vînt, un vînt care ne sfîșie. Se face noaptea repede și-n cerul violet trec marile cirezi decapitate.

Seară în munți

Tu care ești la celălalt capăt al serii, iată munții niși prima oară, iată pădurile — cel mai frumos ard arțarii sar veștelele incendiate și-n aer mai rămîne coada lor ca o cometă prevestind primejdii. Mă-norc pe drumul de sus, jumătate — cer, jumătate — piatră, nouii cîrș, popoare nomade mutîndu-și corturi și focuri în alte depărtări — morgane. Tu-unde? Tu-unde? Bărbat — Octombrie, încetinesc-ți plecarea. Se uită soarele-napoi și-ntîrzi c-un pas de mișcare în aer; Parcă l-ai și făcut. Ești la celălalt capăt al serii și-n cerul dintre noi cresc munții niși astăzi prima oară.

Rugă

Acoperă-ți cu palma ochii să nu ne-uvie piatră: Atîta noapte și atîd de viu pămîntul suferă pînă la rădăcină.

il doare trupul de dorinți și toamnă, bătrîn, nevedecatul de iubire. De unde ne-a fost dată-atîta piatră, pentru aceste frunți, pentru-aceste inimi?

Mai bine ne-ar fi ars pămîntul trupuri durute, sîngereste-n foc, poate-ar fi mai rămas vreo rădăcină vie să se răscobile și să dea ram verde, împotriva noastră.

EMILIA CĂLDĂRARU

Poem galben

... Vîntul, trecînd plin de lună, Pașărea, ca o inimă vie, palpitînd în văzduh, Singele nopții, adinc coborît în plante, în fiare, în lucruri, inventînd nebanutece jocuri... Pînă veni coșarul galben. Pașii lui de felină galbenă Treziră acoperîturile. Coșarul galben. Embia, searmonea. Căta coșari galbene. Desfundă coșuri galbene. Bă albă pe unde pleca Ultimul galben oflat Al monosilabel; eu tu sau el... Mai scoatește prin cartier. Dar n-am tremurat. Hornul casei noastre e roșu, Împlîntat în cer încă tînăr; Fumegîndele noastre altare înaltă Miresme încă primite de zei. Totuși urechea lăuntruului meu se trezi. Ascultă. Fumul lăuntruului meu se-ncordă. Aștepta. Și ochiul său dilatat, Galben stieci sus în horn. Și dinții săi dezvelîți Galben rinjîră spre noi. „Oprește, om galben. Pînă ești de molimă galbenă. Nebun ești de lună, de galben. Pleacă, Hornul nostru e roșu” — Strigam în zadar. Nimic nu atinge Galbena-l calpă, ureche de ceară. O, doamne. Unelte-le străni începură să huruie. În vreme ce tu, Începuseși să cazî lent și grav În cernal din Sud...

Na, nu era încă timpul. N-a fost decît farsa coșarului galben. Galbena-l farsă, singura-l farsă Din orele-n care Singele nopții, adinc coborît în plante, în fiare, în lucruri, inventează nebanutece jocuri. Oricum, această semicruțare Ne-a umplut de abia. Ne-a amintit necruțarea. Ne-a amintit că și roșiile hornarii Împălbesc sub ploii și sub timp; Ne-a amintit de căderile-n Sud, Poarte în Sud. Dincolo de Sudul păsărilor, Dincolo de Sudul ghețarilor, Dincolo de Sudul oceanelor. Aaaa, probabil, niți poemă sub care-ai șezut. Stelele uită pomii lingă care-au vegheat, Cerul își uită stelele. Aerul uită țiparele mîlînilor tale. Mîlînilor tale uită una de cealaltă. Tu, pe vecie, niți că-al iubit atîtea metafore. Înveti să scrii pe vînt, Să desenezi pe tablele nopții, Să povestești țîcînd, Să, rxi, să plîngi, neauzit și galben. Nu, încă nu. Iată, un soare cit o lună Răsare în marginea hornului nostru cel roșu. Jertfește.

Miluri

Cunoști teritoriile. Între fluviu și mare, Numai meandre, lenese delta, Somnoroase scîlpîri Peste vinete cioburi lchide, O calmă pîndă a verdeții În fața Jocurilor firii, Cîmpii de scoică mărunțită De pisălogul taciturn al lunii, Fluxuri de ouă, perlele și resemnat, clocite-n mil de eulburi, Lente dezastre ale putresirii În golfuri sufocate de drojdia mîlînilor... E ceea ce știai. O să-ți aduc aminte Ceea ce însămi rar mai știu să-nalț În sacre-altare ale amintirii De cînd atîtea vinturi peregrine MĂ-ndepărtează-ntr-una de geneză. Meandrele, Sustrase curgerii repesi a fluviului, Închid anafoare secrete, nedomoliți curenți, germinative, O, și mîlîrile stătute Înnebunesc primăvara Rotîndu-se-n cercul fierbinți, În jurul semîntelor. Păsările cele mult-clocitoare Păstrează în măduva oaselor Delirul dansurilor nupțiale. Cîmpille de scoică moartă Au noaptea aiurări febrile, vise Despre trecute patimi terțlare. Îmbătrînînd, sătulă de propria-l repetare În milioane de tuipal-pivot, fată, verdeața unei exultă

Îvind exuberanța vreunui visc Neprevăzut, dezordonat. Fără de care, totuși n-ar mai fi pădurea Atît de ordonată și întregă. Și ierbile de apă. Gesturi moi Ce par cedări în fața fiecărei unde. Dar cit de categoric verticalele! Iar ceea ce părea nespus de cast — Somnul străin de lume al egretei, Cîntecul lebedei, ultimul. Risul mărunț al vidrei în desigur, Marea foșnitoare a trestiei uscate Ori narcisismul salciei-copile. Toate își pierd fecioria, o pierd, Sub ceru-ngreuit de clorofilă, Sărat de sudorile nasterilor. Cîci totul, aici, e mai ales naștere. Uneori, explozivă. Desori, „văzută, îndelungă, Cu înfîlțezimele adaosuri; Pină la certitudinea Noilor insule alunionare. Acestea sint teritoriile. ... Sint fiica lor.

ȘTEFAN RAICU

Rococo

Habar n-aveți cit de dragi îmi sînteți cînd fac turul arenei, împieticîndu-mă ca un bețiv.

Jumătate-n picioare, Jumătate în miini, făcînd saltul mortal răsturnat ca de-un vînt de risul vostru puternic.

Acum invîrtesc discul arenei în miini (mergiud înainte și privind înapoi

ca să constat că, deși las mereu două perechi de urme, nu merg în patru labe).

Îl invîrtesc și vă pîndesc un hohot și mai puternic — să mă răstoarnare într-un nou salt mortal.

Poate rideți de pantalonii mei cu fundul bălțat ca un afiș de bal, poate de peruca năpirlită căreia i se face părul măciucă...

Orice v-ar stîrni risul, repetați-l într-una — ca să pot repeta și eu că habar n-aveți

cit de dragi îmi sînteți cînd — răsturnîndu-mi nisipul globulelor din cap în trunchi și din trunchi în cap — cred că vă prelungec risul cu încă și încă un hohot.

...Vă previn însă, cîndva — cînd nu voi mai reuși saltul mortal — să părăsiți circul în fugă, fără să priviți înapoi,

pentru că un vînt rece îmi va sfîșia hainele de paiață și-atunci ați vedea în arenă o clepsidră orizontală

în care nisipul mi s-ar mai putea scurge din clopot în clopot, și-ar fi păcat de risul vostru...

Hai, încă un hohot!

MAGDALENA CONSTANTINESCU

Medalion închis

De ce n-ai vorbit cu ordinea, pe vremea cînd eu alunecam ca o lună prin gearuri, N-aș supăra oamenii-acum.

De ce nu m-ai trimis în afară, părăsindu-mi copacul de joacă, să nu se fi îmbolnăvit păsările! De ce n-ai pus caii să-alerge peste visul meu slab, nesigura stradă-n exil n-ar fi deschis epoci de piatră, obosîndu-mi frînghia în jurul vîlții.

Aș fi pierit nevăzută, fără alai și corăbii.

GEORGE SUCEVEANU

Somnul salciei bătrîne

Prima care inverzi fu rădăcina; Groasă cit brațul de haiduc, se întinse și mai adăugăm citeva crăpături mlaștinii uscate.

Apoi urmă tulpina, care căscă prelung, Scuturîndu-și coaja uscată și cioturile cu iască.

Privi în jur la mocirla putredă și rise Crengile groase și scorojite se ridicară din glod

S-a plictisit de somn și vrea să miște Clisa de jos pîriie, iar ciulinii cad răpîți de noroi

Caută lumină și apă. Uscăciune! Uscăciune! Uscăciune! Soarele lucește prin norii ce stau incurcați în ramuri

Pămîntul se turtește sub pas ca o ceară caldă ce asudă lingă flacăra.

Alteargă ne bună ca un bătrîn cu pletele-n vînt Ciulinii cad loviți sub rădăcinile ei și mor de groază.

Se-oprește; stă și ascultă atentă. Cioturile se invîrtesc și privesc în jur: E încă uscat. Vrea apă și caută, caută oriunde

Fuge iar pînă aude un cîntec: Oceanul! Apă!! Aer!!! Se-oprește. Își scutură ultimul colb din crengi

Rămîne locului de strață Aici e întotdeauna primăvară Salcia nu mai doarme.

DIM. RACHICI

Din ierburi și frunze acvatice

Cel mai lung șarpe din cliți i-am văzut vreedată Trecu pe lingă barca mea

Mîscîndu-se molatec și sigur pe el — Un fulger negru pe ecranul bălții, enorm. Derulat cu-nceitîntorului.

Peștii din calea lui se ascundeau în noroi; Rațele se scufundau în văzduhul inoculat cu teamă;

Broaștele proaste piereau în ierburi și frunze acvatice, Dar mai mult în ele inese.

Am ridicat visa să lovesc lighioana, Ce trecea ca un rege tiranic al bălții, Dar lemnul se izbise de ceva tare — De-o creangă sau poate de bolta prea joasă —

Fringîndu-se; iar barca-mi la mișcarea prea bruscă Se răsturnă; și iată-mă dintr-odată, Pe-ntinderea atîd de pustie.

Față-n față cu feroasa jivină Care fără-apărare vîzîndu-mă, M-a ocotit de trei ori. Dintr-un salt năpustîndu-se apoi peste mine.

Mi-a-ncolăcit trupul, dar nu m-a mușcat; Mi-a-ncolăcit inima, dar mi-a lăsat-o intactă;

Mi-a-ncolăcit gîndurile, dar nu și-a-nfipt dinții în măduva lor.

Plictisit apoi de-acest joc diabolic, Șarpele pocîndu-și o dată inelele Se desprînse de pe eul meu, Care aproape nici nu mai exista —

La fel de sigur pe al dispărînd Sub un pod de trestii uscate.

Cînd m-am dezmeticit, înotam către mal, Înotam din toate puterile Prin balta devenită acum pentru mine O umilință fără sfîrșit...

H. PETRESCU

Cîntec de toamnă

Cuvintele sint prinse de pagină ca niște culburi reci părăsite pe zidul rămas alb și lipsit de iedere.

Un soare șters aruncă umbră peste zi pentru-un singur ceas s-o facă om.

Acopăr golul ros de gînduri sub scoica moale de cenușă în care-am suprapus țăreriile.

Dar toamna lată în șolduri și toată goală vine cu cîntece de parcă un nou geniu ar mai picta în sunet la capul celui înlîntuit de boală.

Se umple lumea de muzică liniștitoare.

HUNEDORENE

reportaj de T. AUGUSTIN

UN CER LICHID

de usor de imaginat. Reflectat în mare sau alcătuit din "apele de deasupra" ale Genezei o boltă pluvistivă. Chiar și umezeala labială a sărutului beaudelarian îl evocă: Un ciel liquide qui parsème D'étoiles non coeur. Relevatului lui autentic am avut-o însă contemplându-l pe fundul unei gălele pe care în zadar încerca să-o umple suvoiel unui robinet. Un circular fragment celed, de un albastru pur, care se preschimba în aburi pufosi, immaculați. Am mișcat vaporii răcorosi dar mină care se adăcea prin ei mi-a fost opriată la timp. „Oxygen lichid la -180°... „Si ce înseamnă asta?” „Mina devine mularj de ghips, ca-sant ca sticla.”

DESCOPERIREA OXIGENULUI

ca element și producerea lui pe cale industrială nu știu când au avut loc. Otelarii hunedoreni au luat contactul cu el — în stare pură — de abia anul trecut. Produs la fabrica mai sus menționată — prin procedee pe care profanul nu le reține, mormond doar că dintr-un litru de oxygen lichid se obțin 880 litri gaze! — oxygenul ajunge prin conducte la oțelării. Aici, își preschimbă calitatea de simplu „vitalizator” în cea de „accelerator vital”. Mărește viteza de decarburare dar și la 25 la sută și cu aproape același procent, producția de oțel.

SIMBOLISMUL OXIGENULUI

a putut fi ușor dedus din rândurile de mai sus. E valabil nu numai pentru oțel ci și pentru oameni.

Se vorbește de o înimă a țării, ale cărei impulsuri le simțim cu toții. Mi-o imaginez ca pe-o fabrică de oxygen. Procedeele rudimentare — de vechime milenară — au fost înlocuite cu alte, moderne.

„Oxygenul uman” accelerează procesele vitale, intensificând combustia interioară și amplifică individualitățile. Ceea ce pină atunci trecea nevăgânat în seamă, devine pregnant și poate prea „original”.

Toate aceste considerații mi-au fost sugerate pentru prima dată la Hunedoara, în „înfrînările” avute. Dar pină a vi le relata, permiteți-mi să iau masa la Corvinul, și așteptând să fiu servit, să mă joc cu

ȘERVEȚELUL DE HIRTIE

care mult în oxygen lichid ar putea deveni hirtie de calc. I-am împărțit „ideea” celui care mi-a cerut voie să se așeze alături, ne mai gândind loc.

„Imi amintiri că nu mi-am terminat proiectul. „Proaspăt absolut al...?” „Școlii de maistri. Mai modest decât par. Dar nu intră-ăți că să nu rivalizez cu absolvenții de la Construcții. Fiindcă... „E un secret?” „Pentru cei mai mulți da, în sensul că de abia vor avea de-a face cu el.” „Cu cine?” „Cu „graficul-rețea”. „Și la ce ajută?” „Să știți totul.”

Tînărul e simpatic, dar aerul său de superioritate mă irrită.

Imi ia șervețelul din mână, îl întinde, îi netezește cu palma și începe să deseneze. Desenul e în lungime. Pleacă dintr-un unghi ascuțit, apoi laturile se continuă paralel și se termină tot într-un unghi ascuțit. Alte câteva linii unesc extremitățile.

„Asta-l. Vrei să construiești sau să refaci ceva, aplici graficul-rețea și îți dinainte totul.” „Asta-l formularea teoretică?” „Ce-l

drept la „teorie” nu mă prea pricep. Nu-l uror să explici cum apar „activitățile critice” și „rezervele de timp”.

LA IZVOARELE TIMPULUI

am ajuns cu totul întimplător. Străbăteam diverse birouri ale I.C.S.H.-ului. În căutarea unui prieten, cînd zăresc în lungul unui perete un plan.

„Rachetă sau submarin?” „Nici una nici alta. Sintem doar întreprindere de Construcții Siderurgice.” „Ștu! am strigat deodată și am scos din buzunar șervețelul de hirtie.” „Cam prea schematic.” „Ei, ce vrei, aseară... la Corvinul...” mi l-a desenat un absolvent al Școlii de maistri. „De-abia îl inițiem. Vă interesează?” „Desigur.” „Prin graficul rețea știți totul”. De cînd caut un asemenea procedeu. „Pentru ce domeniu?” „Litic, epic, dramatic.” — Credeam că siderurgic. Oricum, vi-l punem la dispoziție.

Mi-a întins o mapă.

Extrag următoarele: „Graficul-rețea. cea mai modernă metodă de planificare pe bază matematică, se aplică în programarea și conducerea producției industriale a construcțiilor, deși na lă reducerea cu un sfert a termenului de execuție și a pretului de cost. Graficul de execuție se bazează pe analiza științifică a tehnologiei tehnologice a activităților. Studiind succesiunea lor logică și necesară, scotind în evidență „activitățile critice” care periclitează termenul final și „rezervele de timp” pentru fiecare activitate în parte, permitind elaborarea unor variante.”

„Încep să înțeleg.”

În fata zîmbetului neîncrezător, am reținat: „Așa... în general...” „Colectivul de ingineri care l-a elaborat l-a expus apoi celoralți ingineri. N-au înțeles nimic. A trebuit să organizăm seminarii.”

Privesc la graficul de pe perete.

„Blamabil! 1988. Necesită 530 de operații. Pentru a le cunoaște anticipat, ar trebui doi ani de calcul atît cît va dura și construcția lui. Mașina electronică le-a rezolvat în cîteva minute și am putut întocmi graficul-rețea.” „Aveți deci „rezerve de timp”?” „Desigur.” „Nu puteți...” „Poate cu alt pri-lej. Avem nevoie de ele pentru unele „activități critice”.

INTILNIRILE HUNEDORENE

le voi transcrie așa cum au avut loc. Ele mi-au dovedit existența aceluia „oxygen uman”, cu toate efectele lui, străind admirative și nedumerite.

UN „BARBUDO” DIN AMBITIE

Nu-l miră că toți întorc capul după el. Asta și vrea. Să se simță prost. Cînd îl întreb, răspunde calm. „Beatnik?” „Nu.” „Beatle?” „Nu.” „Revoluționar sud-american?” „Nu.” „Provo belgian?” „Nu.” „Pictor?” „Nu.” „Iritarea pielii?” „Nu.” „Atunci?”

„Ti se uită în ochi, să vadă dacă meriți încrederea și se destăinuie telegrafic: „Sudor. Conflict cu maistrul. N-are dreptate dar are oameni. Nu cedez. Pină nu pun lucrurile la punct, nu-mi rad barba.”

2. MAISTRUL ETERN

Îl vezi rar bînd străzile sau colindînd localurile.

„Și ce să faci acasă?” „Proiecte.” „De viitor?” „Nu. De diplomă.” „De cît timp?” „De patru ani.” „Și tot n-ai reușit să-l ter-

mini?” „Pe al meu acum șase. De atunci pe-ale alora.” „Absolventi ai Școlii de maistri?” „Da.” „Și cît ieși de proiect?” „Nu-s dintre aceia.” „De ce-o faci?” „La fiecare proiect aduc și-o contribuție originală.” „Și le-o oferi alora?” „De ce nu? Nu se aplică tot în Combinat?” „Și primele de inovație?” „Imi mai rămîn „idei” și pentru mine.”

3. UN GENIU LINGVISTIC

„Îl vezi” îmi spune profesorul care mă însoțete. „Da.” „E în-a oia la serial. Are 17 ani. Locuim în același cîmă. Patru în cameră. Eu vin după miezul nopții cînd ceilalți dorm. El m-așteaptă.” „Îl meditezi?” „A învătă singur franceza și italiana. Conversăm doar. De trei ori pe săptămîna. Uneori pină la 3 dimineața. La 7 se scoliă. E sudor la oțelării. Acum știe cît mine.”

4. UN ROMANTIC STUDIOS

„Îl vezi?” acesai exclamare a aceluiași profesor. Trebuie să-l cunoști. A terminat seralul și acum e în anul II la filologie. „Îl oprim. E un tînăr înalt, atletic, cu ochi albaștri dar cu o privire care trece dincolo de tine. N-ai vrea să ne conducă pe la ultimele două locuente?” „Le-am ales ca să pot intra la facultate. Le voi revedeza doar cînd o voi termina.”

S-a scuzat și s-a depărtat. „Te voi conduce eu.” Pe drum îmi povestește: „Acum cîteva ani a venit la mine rugîndu-mă să-l comentez niste texte literare. M-a dus la marginea orașului. Nu l-am mai vedea nici o dată. Pe un dîmb o construcție aducînd la cazemata.” „Ce-i acolo?” „Postul de control al Cernii. Pe aici trece apa prin conducte spre Combinat.” „Și?” „Domiciliul și loc de muncă.” „Denumesc un Pensionar nu de-un străngar?” „Alfel nu voi avea timp de studiu. Toți banii disponibili mi l-am cheltuit pe cărți. Cînd să le citești?” „Acesai întrebare mi-o pun și eu.” „Și cealaltă locuintă?” „Am înțeles un kilometru în lungul Cernii. Ajungem în fata unui micro-bar.”

Și-ai și tot un post de control. Celălalt se desființase în urma unei inovații. Acum s-a renunțat și la acesaa datorită construirii barajului de la Teluic. Între timp tînărul a intrat la facultate. Printre primii.

5. UN PUȘKIN HUNEDOREAN

„Îl vezi?” E o comoră profesorul ăsta. „Acum e într-a 11-a. Cînd era într-a 6-a m-a „salvat” cu prielejul unei insectii. Aplicăm o metodă pedagogică nouă, care nu concorda cu vederile sectiei de învățămînt. Mereu inspectii, încercînd să mă „prîndă”. Eram sigur că pierdusem partida. Compoziție pe marginea unui text literar anonim. Am ales la întîmpline un elev. A citit un sfert de oră. Răscrisea bucata, dar la un nivel superior originalului. De atunci n-am mai avut nici o inspectie.

În vacanța de iarnă a anului următor fiind în Capitală, primesc de la el următoarea scrisoare: „Am citit cărțile indicate. M-a mirat de ce Pușkin a lăsat nedeterminat povestirea „Arapul lui Petru cel Mare”. Vă trimit urmarea.” Caracterele le păstrează conform originalului. Acțiunea însă prea senzatională. Post-scriptum-ul scrisorii: „Publicați-o la o revistă”. Sînt în căutarea ei.”

6. ADEVĂRATA VOCATIE

„O vezi?” „Am remarcat-o mai de mult. Cine e?” „Cea mai frumoasă absolventă de

liceu din ultimii zece ani.” „Cînd a terminat?” „Acum patru.” „Și de-atunci?” „Îi s-a băgat în cap că nu poate fi dect actriță.” „Și?” „A crezut. Spre disperarea tuturor și-merilor din oraș și a ei însăși. A dat de trei ori și-a căzută. În rîstimp lucra în Combinat. Anul acesta s-a întors victorioasă.” „A reușit?” „Da. Dar nu la Institutul de teatru ci la Politehnică. Printre primele. S-a aflat apoi că tot anul luase lecții de fizică și matematică. A fost o surpriză generală.” „Deci știe să joace și teatru.”

NEDEEA DE LA CABANA „IZVOARELE”

s-a demintat pe sine printr-o triplă negație. Nedeea n-a fost nedee, cabana nu există, iar izvoarele nu se văd.

Nedeea — acesată frumoasă tradiție festivă populară — a devenit un fel de horă provinciană de prin pietele sau la iarbă verde. Bufet cu mici și bere și orchestra concurred de zece de tranzistorie.

Și totuși putea contribui la o adevărată serbare populară duminicală, cu întreceri sportive, cu programe artistice, cu muzică bună.

Peisajul e superb. La numai 10 km de Hunedoara, un sirag de lacuri, formate de barajul de la Teluic, într-o dispoziție meandrică, străjuite de dealuri abrupte și împădurite, cu o sosea în serpentină.

S-ar putea crea o stațiune cum puține se găsesc în țară. S-ar putea...

MACBETH ȘI IOAN CORVINUL

n-au nimic comun între ei. Doar că au locuit într-un castel. Unul situat în Scoții, altul la Hunedoara. Au avut însă același portar, care a continuat să supraviețuiască pe me-leagurile noastre. Dovada? Băteți în poarta Castelului și lipii urechea de ea. Veți auzi următorul monolog: „Asta zic și eu că bate! Dacă portarul iadului ar fi om, i-ar ieși peri albi întorcînd cheia. Poc, poc, poc. Cine-l acolo? În numele lui Belezbut, o fi vreun arendaș ce s-a spinzurat în așteptarea unui an de belsug; a venit tocmai la vreme, numai să fi luat destule batiste, căci aici ei s-auzi netul. Poc, poc, poc! În numele altui diavol, cine-l acolo? Prelegea mea, o fi vreă cutră care putea să judece pe amîndouă talgerile balantei: unul împotriva celuilalt. Poc, poc! Nu contenește de fel. Cine-l acolo? Nu vreau să fac pe portarul iadului. Îndată, îndată. Dar vă rog să nu-l uitați pe portar.”

Nici unul din cei doi nici să viziteze Castelul nu-l vor uita pe portar. Mai ales că nici nu vor avea prielejul să-l cunoască, dacă nu vor veni între orele 17—19, singurele în care se poate vizita Castelul. Totuși, se pot consola cu țuca de la Bufetul instalat în curtea exterioară a Castelului. Și cum turistii vin, de obicei, dimineața, și nu pot înnopta la Hunedoara — fiindcă nu există hotel — vor pleca murmurînd monologul shakespearean. Presupunînd că-l știu.

Restaurarea Castelului ține de 12 ani. Nu de 7 secole, de cînd datează Castelul. A fost construit în etape. Restaurarea se face și ea, tot în etape. Cea prezentă a început în 1965. Terminarea ei s-ar putea să aibe loc la sfîrșitul acestui an. Se încearcă punerea în valoare a diferitelor etape de construcție, mai ales logiei lui Matei Corvinul, prima construcție în stil renascentist din Ardeal. Pină atunci, „vă rog să nu-l uitați pe portar.”

UN REPORTER NOROCOS

te poți socoti atunci cînd sfîrșind călătoria propusă, un incident neprevăzut te face să descoperi ceea ce pentru toți a rămas însă o taină.

În autobuzu” care duce la Deva, s-a așezat îngîmă mine o tînără. „Prea serioasă?” — mi-am zis, ca să intru în vorbă și să-l împărtășesc impresiile. O opriră bruscă a mașinii și din mapa care-o ține în brațe a căzută o foaie. M-am aplecat și i-am întins-o. Am zărit un fel de plan de casă.

Arhitectură? Vă referiri la plan? Cel inițial trebuie să fi fost conceput acum 17 secole. ? O casă din Micia. Din Mycene?

MICIA NU MYCENE

mi-a răspuns, puțin ofensată. Și unde se găsește? Lingă Mintia. ? La 3 km de Deva. Pot veni? Vă interesează arheologia? Mă interesează tot. Sinteti asadar... Ați ghicit. Un R. N. Aha, un Reporter... Norocos. Exact. Vă pasionează rebusurile? Doar cele arheologice. Mă înfrînă și pe mine? Nu înainte de a coborî. Am ajuns la Deva.

SPRE MINTIA

În autobuz, am întrebă-o: — Tot vreun Schliemann a descoperit-o? — Daicoviciu, nu Schliemann.

În 1928. Un simplu castru roman și presupusul pagus-sat-ec-l. Înconjurat. Săpăturile prezente dovedesc că ne aflăm în fata unei așezări mult mai importante. Un centru comercial și militar. Basorelieful și edicule de valoare. Despre aceste lucruri încă nu s-a scris nimic. Poti fi mîndru. Ești un adevărat R.N. Cum s.v.m.? Nu-l nevește să-l multumesc. Scrie onomastice și nu-mi atribui lucruri pe care nu le-am spus.

PE MALUL MUREȘULUI

la numai cîteva pasi de apele lui, îngăz lanuri de porumb, la un metru adîncime, dezgropate, camere îngăz camere.

E o casă publică. Prea sint grosii peretii și prea lungi. Culeg bucăți de țigil. Inscriptii. Defrează-le?

Citesc: COH III HIS? Presupun „Cohors III Hispanica”. N-a fost încă semnalată nici o dată pe locurile acestea.

Olarul Eritus Valens

trebuie să fi fost o celebritate a vremii, oalele lui purtîndu-l încrustat numele. Cup-torul I s-a păstrat intact. E mare și poate usca 200 de oale.

I-as mingia olarului un braț, dar oalele nu-l au toartă.

Un traintas roman al lui Rodin

trebuie să fi fost creatorul acestui păstor meditatiiv. Își ține piciorul drept cruce pe stîmbul, c-o mînă de-a lungul cîngătoare, înfrîndînt contul celelalte. În palma căreia își sprîngî bărbia. Gîndește. Mai mult vișător decît frîmintat. Un basoreliev de o mare frumusețe.

Un cap de gorgonă

simetric cu altul, pe un capac de ediculă. Mai curînd un cap de femeie cu o coafură modernă. Buclele lăstate pe umeri. De fapt sint serpi. Privesc fix și nu mă pot cliinti. — Meduza?

Îmi amintesc că Meduza era unele din cele trei Gorgone.

Tainele Miciei

de abia acum încep să fie scoase la lumină. Săpăturile vor mai continua cîteva ani. Urezi viitorilor reporteri mult noroc.

IN TREN

mi-am continuat lectura adevăată. „Memoire d'un touriste” de Stendhal. La pag. 82, o însemnare datînd din 1837. Exact acum 130 ani.

„Sînt oameni cărora le place să mediteze asupra concluziilor morale pe care le trag dintr-un fapt, dar au nenorocirea de a nu păstra amintirea cifrelor și a numelor proprii. Asemeni oameni pot fi înterupti în mijlocul unei discuții animate de către un prost care știe o dată.”

Sînt sigur că nu pot avea decît cititori inteligenti.

care urma să intru. Priveau toti undeva, în spre luceafăr.

M-am strecurat cu un efort supraomeneș, printre doi bărbați voluminoși, ca Scylia și Caribida, și în clipa aceea am văzut apărnă la limita vederii noastre, a tuturor, vîrfurile plouului... Coborîndu-se brusc pină în dreptul terasei și scîdea încontinuu vertiginos... Peste cîteva clipe helicopteru apără deasupra noastră, motorul hîrlia îngrozitor, se îneca... Toți am înțeles atunci că se va prăbuși peste noi. Multimea adunată acolo nă-văli spre sus, urînd... Am reușit să mă agăț de o antenă de televizor, chiar în marginea terasei îngăz grîlajului de fier. Multi s-au aruncat spre curtea interioară, sperînd că crengele au să-î tie ca și pină atunci dar s-au prăbușit în gol. Cînd m-am uitat în jos am văzut plopii. Era ca în ziua cînd îl pususem eu împreună cu vecinul Văgăună — adică delicat și firav.

Cînd helicopteru s-a prăbușit, n-a luat foc în întintime imediat. Cei trei hoti au reușit să iasă alungați de focul dinăuntru. Ne-am repezit vreo zece inși — din cei ră-mași pe marginea terasei — și i-am tirat cu noi pe scară. Eu am smuls valiza din mîna unuia, și din pricina buburîții am căzut peste ea. Doi dintre televizori, chiar în marginea terasei îngăz grîlajului de fier. Multi s-au aruncat spre curtea interioară, sperînd că crengele au să-î tie ca și pină atunci dar s-au prăbușit în gol. Cînd m-am uitat în jos am văzut plopii. Era ca în ziua cînd îl pususem eu împreună cu vecinul Văgăună — adică delicat și firav.

Cînd helicopteru s-a prăbușit, n-a luat foc în întintime imediat. Cei trei hoti au reușit să iasă alungați de focul dinăuntru. Ne-am repezit vreo zece inși — din cei ră-mași pe marginea terasei — și i-am tirat cu noi pe scară. Eu am smuls valiza din mîna unuia, și din pricina buburîții am căzut peste ea. Doi dintre televizori, chiar în marginea terasei îngăz grîlajului de fier. Multi s-au aruncat spre curtea interioară, sperînd că crengele au să-î tie ca și pină atunci dar s-au prăbușit în gol. Cînd m-am uitat în jos am văzut plopii. Era ca în ziua cînd îl pususem eu împreună cu vecinul Văgăună — adică delicat și firav.

CORNEL RUSU

In microrazonul unde locuiesc sint patru blocuri turn, patru paraleliped de dispone „spre toate punctele cardinale”, cum am auzit-o pe Doinia, fata de vizavi, zicîndu-l tătăiului ei și vecinului meu Văgăună. E un om tare cumsecade acest vecin al meu! Ce picat că posedă un nume, cum să zic, care-l deserveste total, îl defăimează coatinu parcă, adică nu numai că nu-l reprezintă dar e chiar trădătorul lui declarat și intrinsec. Și cum soția lui e cam arătoasă și strigă la el din te mîri cînd o aude perio-dic pe nevastă-mea — cînd detectează din bucatărie începutul scandaloșului — că-mi zice: „I-auzi, iar intră lupoaica-n Văgăună!”

Am amintit de el fiindcă noi am fost primii care ne-am mutat acolo, primii din toate cele patru blocuri. Coboram amîndoi în primele zile pe scara de serviciu în curtea interioară. Jos, în careul dintre blocuri, ni se părea că sintem undeva în fundul pămîntu-lui, într-o prăpastie geometrică. Curtea era mîrgînită de peretii înalți de care ațirnau suspendate balcoanele din sticla colorată în neenumărate variante, de la alb la roșu.

Încercam într-o roabă horodorită, uitată de lucrători, molozul, cărmăzile fărîmate, rămășițele cusaclor putrezi al casei demolate, care fusesse pină în fundul pămîntu-lui, și strivită de cel patru-gigantii numai prin simpla lor prezență și cărăm totul trectînd pe sub tunelul cu care era prevăzut fiecare bloc, jos, la nivelul parterului. Cînd ne opream să răsuflăm și să ne stergem sudoarea de pe frunte, ne uitam amîndoi spre parterul de gres pe care intr-un tablou în-tre blocuri, care privit de jos chema și te ametea ca o vrajă...

După ce am curățit bine curtea am săpat pămîntul și am sădit acolo, drept în mijloc, un plop delicat, subtil, grațios, de vreo doi metri înălțime...

Între timp s-au mutat și ceilalți locatari. În cîteva zile au apărut și pisicile și copiii și urletele și țipețele și cite un cap spart și chiloteii pe balcoane și chemările stridente ale mameilor țește o clipă din bucatărie, cu brațele încinate, cu fețele asudate, cu sortulețe de nailon cu buline roșii, albastre și verzi peste rochiile subțiri, transparente.

Cîteva zile am lipsit de-acasă. Am fost plecat într-o prospectie și m-am întors însoțit noaptea. Obosit de drum am dormit greu, ne-nors. Nevastă-mea a arătat o în-telegere surprinzătoare față de starea în care mă aflam. S-a lipit de spatele meu, caldă, mirosind frumos, ca un cîmp înflorit... Cred că am adormit imediat, plutînd, ca un copil...

Cînd m-am trezit dimineață, am văzut la fereastră crengele translucide, cristaline, colorate înimaginabil. Rozul se stingea la grănița movului, care mai apoi se subția spre verde palid și izbucnea brusc într-un rousingie de iepure, ca imediat să piară în silniului șters, ca de azur, crescînd din nou spre acel colorit imposibil de redat în cuvinte, cînd soarele prăbușit după nori, acunsuș pri-viri, dar cu-atît mai prezent își împărștie

PLOPUL

singele difuz și murbund. O terminată trageă care încă mai creștea sub privirile mele se lovea de geam și scotea un fel de sunete aproape muzicale, cromatice... Toti locatarii blocurilor iesiseră în balcoane, cum se nimerise, îmbrăcați pe jumătate sau încă în pijamale și stăteau încremeniți sub soarele care se strecura printre crengele con-tionante, aplecate pe alocuri a demădeide, irupînd apoi în explozii înghețate ca de ar-teziă și cu jet de apă aruncat într-o răsuci-re neîntreruptă de surub... Erau tot felul de combinații în linia sinuoasă a crengeilor... Unele se luptau împotriva înădușii unei altele, ailele rîdeau, ca o bucurie, înmurgurite proaspăt și tot privind, am găsit acolo în-finituri de biruință, pe alocuri crenge rupte, spînzurînd ca infringerile, dar crengele groa-se din centru, rotindu-se în spirală urcau și treceau peste prăpăstii, adică peste portiu-nile în care seva transparentă contineșă se ridice, ca și cum tunelul ar fi întimplat o secundă rezistență înălmînt.

Credeam că se va opri la etajul șapte, că a crescut în căutarea luminii, dar a trecut de terasă, creștea sub ochii noștri și a răz-bătut printre blocuri ca o jerbă de flori de munte, care învinge piatra, sfărîmînd-o. Diminetile se succedau vertiginos acum, grăbite de dorința noastră de a constata cea mai înfimă schimbare. Urcam tot pe terasă... Valentin, puștîl meu de-un an și jumătate urca și el încet, cu mine, și cînd ajungeam sus, se uita spre firele împletite, tremolante, ca nervurile flăcărilor spre marginea unui incendiu. Se pierdeau de-acum dincolo de bătaia ochiului și nu mai vedeam sfîrșitul lor decît cu gîndul...

Valentin se uita și el în sus, o clipă, apoi întorcea privirea spre mine și roștea întrebător un sunet nedefinit — „În?” — după care iar privea tîndu-se de piciorul meu, pină într-o zi, cînd, fără să-mi ceară voie s-a agățat de o crenge și pină să-mi dau seama că vrea să facă, s-a cățărat, și de-geaba am întins mîna să-l prînd, că a fost mai ager decît gîndul meu, mi-a făcut o fantă, sărînd și agățîndu-se cu mîinile, cu o agilitate pe care nu l-am bănuțit-o și s-a tot

ridicat, și în timp ce se înalta, creștea și se maturiza și cînd l-am văzut din nou era bărbat. Cred că a coborît numai pentru că i se făcuse dor de mamică-sa, pentru că pe mine, așa mi s-a părut, m-a ignorat total, fiindcă atunci cînd a coborît, fiindcă făcău, evident, îl plăcea sportul ăsta de-a cățăra-tul pe crengele acum nesfirsite iar eu cedăam să-l practic. N-am putut să-l dezvăț de ob-iceiul ăsta, devenise ca rotirea astronomică a soarelui ascensiunea lui... Uneori zăbovea cîteva zile sus...

Și în curînd, popol nostru a devenit punct de atracție pentru oamenii de pretu-tindeni... O.N.T.-ul a inclus acest monument al naturii în planul său, ca punct turistic important și fiecare ramură și crengea cea mai mică au căpătît print-un acord unan-im, universal, o valoare care depășea cu mult orice tezaur national al oricărui na-tiuni, oricit de bogată.

S-au creat legende diverse. Degeaba spuneam noi, eu și cu Văgăună, în diverse interviuri și conferințe, cum se întîmplase, adică, pur și simplu am plantat un plop în-tre blocurile crescute subit, crescute din dorințele noastre de a ajunge cît mai repede acolo, la etajul și apartamentul fixat cu mult înainte de a exista cea în afara pla-nurilor și a fanteziei creatorilor de planuri și machete... Turismul era în floare la noi. Veneau oameni de pretutindeni să vadă planta exotică, aspiratia ei nesătioasă spre cer. În momentul în care celebritatea ei a devenit un fapt incontestabil, valoarea ei era deja incalculabilă. Toate muzeele lumii și-au dorit un fragment, colecționarii milio-nari snobi au vrut să-o cumpere, dar noi n-am vrut să-o vindem pentru toate averile... Eram mîndri de țării noastre, cu atît mai mult cu cît hotărîrea asta s-a luat fără o sedintă generală a comitetelor de bloc. A fost ceva absolut spontan. Ne-am trezit pe-sosori ai celui mai imens monument al lu-mii și ne simțeam cel mai bogăți, fericiți, imponderabili precum, atunci cînd dîmneață ieșeam pe terasele celor patru blocuri și pri-veam spre crengele luminate dintr-o parte de soarele timid, „cum se duc” dincolo de unde pot ochii noștri să vadă, unde începeau „să vadă” doar gîndurile noastre.

Ne plăcea să stăm în balcoane, noi toți, și să-i privim pe copii cum se zbeugue ur-

Reformation

mihnea gheorghiu
note și contranote

Magister Domini

Pe pământurile învăluite în pinza transparentă a ploii germane, școlarii au ieșit la culesul cartofilor și al sfeclei: Bîd, se hîrjonesc. E o duminică de octombrie.

Rogozul de pe dunele de la Warnemünde primește amurgul baltic în săbiile verzi pe care tremură-n vînt o rouă sărată. Ferryboat-ul pentru Danemarca se leagănă-n rădă la Rostock.

Un tînăr prinț danez se odihnește în biserica marinarilor, în Die Grosse Marienkirche, printre alte lespezi medievale, la poalele unui mirobolant amvon de lemn pictat, pe care șade înscris că a fost onorat cîndva de predicile magistrului Luther. Roata albă a gulerului plisat se distinge pe negrul corect al robei predicatorului de astăzi, care se lasă acompaniat de un harmonium fără istorie, la numai cîțiva pași de cea mai mare orgă din nordul Europei, de o vîrstă cu colosalul ceas al zodiilor, tot de lemn pictat, din spatele altarului.

De o vîrstă și cu epoca de aur a picturii germane, protestantă prin excelență, avîndu-l în centru pe Lucas Cranach bătrînul, cu modelul său favorit: Magistrul, precum apare în portretul impunător din galeriile Dresdei.

Printre crenelurile, turnurile și nervurile, de gresie dură, sau de cărămidă zmălțuită, ale tuturor domurilor și catedralelor cu care se mindrește tînăra Renaștere germană, oriunde găsi-vei un semn al trecerii sale, ca o urmă de leu.

La Meissen, între un triptic de Cranach și o lespede legată-n aramă săpată de Dürer, sau la Naumburg sub statuia misterioasei Uta. Sau la Thomaskirche din Leipzig, în ultimele acorduri ale coralei lui Bach inmormîntat acolo. Și la Weimar, unde două sîerie romantice gemene se plictisesc printre principii protectori. Mai ales Schiller.

Goethe a iubit spiritul acela, turmentat, faustic, evocîndu-i și discipolii cuștari din pivnița lui Auerbach. Dar și Hamlet, celălalt prinț danez, învățase la Wittenberg, odată cu spada, că „omul se justifică nu prin ceea ce face, ci prin ceea ce crede”, în vreme ce teologii de la Sorbona dezbatău o problemă foarte serioasă: ce era dacă Adam primea o pară, în locul mărului blestemat al Evei...

La jumătatea drumului dintre Berlin și Lipsca, profesorul de teologie Martin Luther ași-a la 31 octombrie 1517, pe ușa catedralei din Wittenberg, cele 95 de teze împotriva bisericii imperiale, dînd primul semnal al reformei.

După cîțiva ani de pioasă nemulțumire, în vreme ce „articolele” răsunară tot mai puternic în conștiința principatelor germane, influența tinerilor umanisti ostili papalității îi reaprînde temperamentul intransigent și Luther ridică iarăși steagul protestului, riscînd excomunicarea, ce nu mai întîrzie. Îl scapă de moarte Electorul de Saxa care pune la cale spectaculoasa răpire, din ghearele imperiale și-l refugiază în castelul său de la Wartburg, un cuib de vultur, în solitudinea căruia, consumat de anxietăți și coșmaruri, de remușcări și revolte sonore, Magistrul traduce Noul Testament în limba poporului german. Peste un an se întoarce la Wittenberg, lăsînd în seama prietenului și discipolului său Melancton, grija de a organiza progresul „lutheranismului”. A urmat răscoala cavalerilor și războiul țărănesc german, cu partizanii și adversarii, cu protectorii și trădătorii lui, de care istoria martiriului lui Thomas Münzer abundă în exemple cu falnic viitor. Engels notează totul.

Judecarea și executarea țărănilor răsculați a rămas de pomină în Europa. Ei nu s-au bucurat totuși de atenția binevoitoare a Magistrului. Zadaric Bossuet avea să scrie: „Avu forță în geniul său, vehemență în cuvîntare, o elocință vie și impetuoasă, care antrena poporul și-l cucerea; o cutezanță extraordinară cînd se vedea susținut și aplaudat, cu un aer de autoritate care-l făcea să tremure pe novici...” Prudența lui însă, burgheză („o biserică ieftină!”), era pe măsura renașterii germane aristocratice care le-a dat englezilor gustul căpătuieții puritane. „Poporul ne detestă” se vedea silît să constate Melancton. Sașii și ungurii din Transilvania au îmbrățișat totuși noua doctrină, în formele ei populare. Influențelor ei se datorește și apariția primelor cărți tipărite în românește, la Sibiu și Brașov.

Autorul lui Faust a înțeles că unealta operei sale, limba literară, una din bazele cele mai solide ale unității intelectuale a culturii germane, i-a dat-o Magistrul. Și Goethe adaogă: „Germanii nu au devenit un popor, înția oară, decît prin Luther... Nu ne gîndim deajuns la ceea ce-i datorăm lui și Reformei. Prin ea noi am fost eliberați din lanțurile obscurantismului, am devenit capabili să dezvoltăm propria noastră cultură, să ne întoarcem la sursele purității creștinismului”.

Deci să ne întoarcem la sursă. De la Wartburg și Wittenberg, șoseaua națională trece prin Weimar și prin Büchenwald. Ploaia germană mă miroase aici a cenușă. „Să fie rupti în bucăți, sugrumați, înjunghiați, precum clinii turbați” — așa sunese trista vorbire a lui Luther cînd a aflat de faptele răsculaților. Ciudată, prea ciudată amintire, prin ceața pădurii de mesteacăn.

Au trecut de atunci patru veacuri și jumătate. În „Florența nordului” un afiș în alb și negru vestește lumii aniversarea Reformei, pe ușile ferecate ale domului, în timp ce orașul pustiit de război renaște din ruine.

Dresda, octombrie 1967

Poeții lumii cîntă REVOLUȚIA

CLAUDE SERNET
(Franța)

Cîntec pentru o sărbătoare

Poporu-i puternic și cîntă,
Dreptatea și-o știe frumoasă
Și-si apără vatra și-n trîntă
Cu noaptea, nu beznă-i mireasă

Sînt zorii și steaua din urmă
I-i soarele dragostei prime,
Ei cîrpa din geamuri o curmă,
Să facă luminii lărgime.

Pe aștrente, ferestre, urgie
Ori încă pe altele toate,
Stăpîn nu-i nimeni și-o știe,
Decît soarele, florile — poate.

E tare poporul și cîntă,
Cu mine la masă-i stă bine.
Ci lumea gonind-o, frămîntă
Flăcădele lumii ce vine.

Și ora-i de aur, și clipa!
În vînturi se-avîntă drapele.
Alături-si visul aripa
De cel care-l chiamă spre ele.

Și inimii și voci și-o mai mar,
Speranță se-adună-n tumulturi,
Ei la primăveri viitoare
Cu sine — să piere sub vulturi.

E vajnic poporul și cîntă,
Că ste-si dreptatea frumoasă.
Si-si apără casa și-n trîntă
Cu noaptea o zvirle din casă.

În românește de ION CARAION

GENEVIEVE TAGGART
(S. U. A.)

URSS

Pe Amazon și Gange, pretutindeni,
Plutînd printre pavoaze de vapoare
Vin vesti pentru hamalii sprinteni
De marinari aduse peste mare.

Și peste tot, în porturi, în orase,
Se-mprăstie-astfel vestile-alergînd:
Că s-a născut o țară uriașe
Ce-ngroapă suferințele-n mormînt.

Froii săi despre aceasta spun
Și vestile lor: și a lor cadență
N-o pot opri cei ce cu gest nebun
Trec radioul pe altă frecvență.

Pătrunde pretutindenea și crește!
Nici ura, nici minciuna cea mai rea
Nu pot ascunde marea ei nădejde —
Șomerii, muncitorii cred în ea.

Privește globul — pe a șasea parte
E roșu-acum și urcă în lumină,
Culoarea lui nu se preschimbă-n moarte.
Munții de minciuni asupra ei s'au vină.

Ca luminos argint, această veste
Între explozii grele-a licărit:
Acum prin bubuit și vuit este
O plasă de lumini ce ne-au unit.

În românește de R. VALERIU

DAVID DIOP
(Senegal)

Chemare

Așa îl știu pe fratele meu negru:
Cu fruntea prînsă-n palme, gînditor,
Privînd tăcut, cu lacrima pe geană,
Ori aplecat sub sacul cu poveri,

Urcîndu-l sus, pe punte, urmărit
De rinjetul tavernei din porturi.
Ridică-te, sărmăne frate negru!
Eu îți cunosc puterea! Pot citi
În ochii tăi adînci și mari în care
Din tată-n fiu de veacuri adunată-i
Tristețea nopții fără de sfîrșit!...
Destramă noaptea! Luptă! Iar atunci
Cînd inima (și-o simți împovărată,
Gîndește-te că-n Răsărit, departe,
E-o Tară-n care noaptea a murit,
De primăvară-nvînsă într-o toamnă!...

Să salutăm acuma, frate negru,
Pămîntul Neînfrîntei Revoluții!

PABLO NERUDA
(Cuba)

Cîntec din anul 2000

De-aici,
de pe inaltele culmi ale Sierrei Maestra
de-atîtea ori te-am cîntat „Aurora”!
La tine m-am gîndit
și te-am visat.

Iar viața mea s-a scurs în lupte grele
și zilele în roi neîntrerupt
nu mi-au adus o clipă de odihnă.
Trecută-i munca mea în alte miini
și alții cîntă cîntecele mele!...

Să înflorească pururi așadar
sub bolta siniliei trandafirii,
să fie omul pururi fericit,
să ciocotească pururi tinerețea
pe care tu în lume ai vestit-o!

În românește de M. DJENTEMIROV

DE VORBĂ CU ● DE VORBĂ CU ● DE VORBĂ CU ● DE VORBĂ CU

EUGEN IONESCU

În vara aceasta, celebrul dramaturg Eugen Ionescu mi-a acordat la Paris un interviu pentru Televiziunea Română ca prefată la piesa sa „NOUL LOCATAR” („Le nouveau locataire”), transmisă pe micul ecran la 22 octombrie. Interviul a fost înregistrat pe peliculă în limba română, în studiourile Televiziunii Franceze.

M. RADNEV

— Aș vrea să încep acest interviu rugîndu-l pe dl. Ionescu să ne spună cîteva cuvînt despre piesa domniei sale „Noul locatar”, care va fi montată la televiziunea română.

— Sint foarte bucuros că această piesă va fi prezentată de televiziunea românească. Cred că alegerea este potrivită în măsura în care pot să fiu obiectiv, fiindcă afacerea asta mă privește personal foarte mult. Cred într-adevăr că este o piesă făcută pentru televiziune. Am impresia că piesele mele sint făcute pentru televiziune și piesa asta în special, fiindcă în această piesă sint o sumă de evenimente vizuale, de întimplări vizuale, de imagini și imaginile, după părerea mea, imaginile scenice, exprimă mai bine decît discursurile o seamă de neliști, de angoase, de probleme, adică imaginea este un sistem de expresie potrivit pentru teatru și pentru televiziune. Bineînțeles această

piesă o să vă mire, poate, puțin, această piesă care a mirat și pe olandezi cînd s-a dat prima oară la televiziune, în Olanda, acum vreo 13 sau 14 ani. O să vă mire această piesă pentru că nu este o piesă realistă, dar dacă această piesă nu este realistă

realismul este o convenție, un stil, o școală.

— Sperăm ca televiziunea română să răspundă și să înțeleagă exact ceea ce ați dorit să exprimați în această piesă.

— Sint convins că televiziunea va pricepe această

face publicul — să înțeleagă și el ceea ce autorul n-a înțeles și să dea răspunsuri la întrebările pe care le pune un autor. Fiindcă autorul nu este un profet, autorul nu este un doctor, autorul nu știe mai mult decît ceilalți, autorul nu dă lecții, autorul propune probleme, autorul întrebă, autorul pune întrebări „il met le monde en question”.

— Aș vrea să vă spun că publicul la care v-ați referit, e vorba de publicul românesc, cunoaște destul de bine dramaturgia dv. pentru că, vreau să vă informez, în prezent patru din piesele dv. se joacă la București. Pe de altă parte Editura pentru literatură se pregătește să scoată la toamnă două volume cuprinzînd piesele dv. cele mai importante.

— Știu. Am fost informat de curînd că se vor publica niște piese de-ale mele în Biblioteca pentru toți, mi se pare.

— Da. Într-o mare ediție.

— Într-o mare ediție și știu de mai demult că mi se joacă piese la București și cunosc mai mulți dintre interpreții acestor piese și am văzut chiar la Paris pe Radu Beligan în piesa „Rinocerii” și mizanscena pe care a făcut-o mi s-a părut excelentă. Nu pot să spun că este cea mai bună pentru că n-ar fi

politicos pentru ceilalți „met-teuri en scene”. Eu nu am dreptul să spun care este mizanscena pe care o prefer, dar prin faptul că spun că nu pot să aleg înseamnă că deja am făcut o alegere

— Aș vrea să vă întreb, tot în numele acestui public care urmărește foarte atent activitatea dv., la ce lucrați în momentul de față? Ce prevedeți pentru publicare sau pentru scenă?

— Pregătesc mai multe lucruri, fiindcă meseria mea este să scriu, atuncia scriu, scriu o carte de eseuri, scriu o piesă, scriu altă piesă, adică nu scriu nimic, adică sint în perioada în care încerc să scriu asta, sau să scriu alt lucru și la un moment dat se pornește. Dar am impresia că am început, am găsit o cale și cred că am să scriu o piesă pînă la urmă și că această piesă se va numi „Citoma”, „Ciuma de la Londra” după cartea, după jurnalul — poate primul reportaj care a fost în lume — „Ciuma la Londra” de Daniel Defoe. Dar vreau să adaug că sint foarte mulțumit și foarte mișcat că mă găsesc printre dumneavoastră și că pot să vă vorbesc

— ...În românește.

— În românește și la dumneavoastră în casă

— Vă mulțumesc foarte mult pentru acest interviu.

MOTIVUL REVOLUȚIEI DIN OCTOMBRIE ÎN LITERATURA ROMÂNĂ

Literatura română, transpunând în forme artistice variate ecourile Revoluției din Octombrie 1917 — eveniment de răscruce în istoria universală — a comunicat și colaborat cu alte literaturi în prelucrarea și dezvoltarea unuia din motivele fundamentale ale literaturii epocii socialiste. Cercetarea ecourilor revoluției ne-a permis cunoașterea direcțiilor prin care a pătruns în literatura română tema revoluției și ne-a dezvăluit modul în care s-au cristalizat motivele ei de inspirație românească. Investigarea acestor realități este deosebit de interesantă și de actuală în epoca, de pildă, ca aceea exprimată de ziarul Știința din 3 august 1919: „Marele foc mondial începe să vină în România. Noi nu simțim decât o scintilă din acest foc. Menirea noastră e să ardem putregaiul oligarhic și capitalist al țării” să ne integrăm în „gigantica frământare de prefacere a însăși temelii lumii”.

După o largă audiență în sîntul opiniei publice de orientare democratică, ideea aceasta a fost preluată mai întâi în publicistica militantă a cititorilor scriitorilor, care își fac din experiența acestui început o școală a genului.

Dintre aceștia se remarcă în primul rînd N. D. Cocea, unul dintre puținii literați români, martori oculari ai istoricului eveniment. Memoriile sale, și îndeosebi esul despre Lenin, intrinsecă călătorie celor mai înalte valori literare, este o adevărată temă în literatura universală. Sînt cunoscute și articolele și esurile scriitorului Gala Galaction, în special cele reunite în volumul din 1919, *O lume nouă*, care exprima atunci poziția declarată poate cea mai fermă a unui literat român față de această „sărbătoare a intrării unei dreptăți sociale necunoscute pînă acum”.

Citiva tineri literați preiau imediat acest mesaj. Poetul Adrian Maniu (în perioada cînd era prim redactor la *Chemarea* lui Cocea, colabora la Societățile și candida în parlament din partea Grupului Popular Independent al stîngii) concretizează mesajul în intervenții publicistice demne de pana unui poet tribun. Evoluția spre pamflet dovedește fermitatea de atunci a unei poziții neconciliante, ca în bucată *Revoluția blestemată* (Facla, 7 nov. 1919). Poetul este determinat de cenzură să dea ideilor sale o expresie figurativă, proprie de altfel poeziei sale ulterioare.

În publicistica epocii o activitate mult mai prestigioasă desfășură un alt colaborator al lui Cocea, scriitorul Ion Vinea. Colaborările acestuia, în special la *Chemarea* și *Facla*, anunță velleitățile viitorului polemist. Pamfletele sale aparute aici sînt prim excelentă politică și ard cu biciul satirei ca în cazul portretelor-pamflet despre capii contra-revoluției ruse, amiralul Kolczak și generalul Demkin, „aventurieri oficializați sau nu al contra-revoluției ruse, plămîntori de „vise strimbe și hide” (*Chemarea*, 23 și 31 mai 1919). Vinea este și unul dintre primii noștri literați care și-a ridicat cu vehemență glasul în apărarea jertfelor „Rusiei infomate” ca urmare a contra-revoluției, solidarizîndu-se cu „durerile multimei întoarse cu sîla prin război și focme de pe calea idealurilor ei” (*Facla*, 6 nov. 1919). Ai scriitorului nu voalează, ci sensibilizează adevărul istoric ca să-l aducă mai aproape de simțirea românească, dar într-o manieră apropiată de cea a lui Maiakovski din poezia pe aceeași temă, *Canățile*, de o mare circulație în presa democratică apuseană, de unde Ion Vinea o tălmăcește — după mîntuirea scrisă pe care ne-a făcut-o acum citiva ani — publicînd-o în revista sa *Contemporanul* din 1923. Din motive ușor de înțeles, fără indicarea autorului sau a traducătorului, și sub alt titlu.

Referința la prospectele evenimentelor ale revoluției din 1917 mai întîlnim și în publicistica altor scriitori — ca O. Goga, O. Densusianu, B. Fundoianu, M. Sevastos etc. — dar cu oarecare insuficiență informativă și ideologică.

Cristalizarea motivului literar al Revoluției din octombrie se realizează cu mai multă limpezime, deși numai în străluciri sporadice, în zeci de mici piese lirice sau de proză scurtă, ocazionale, răspindite în special în presa de orientare democratică, datorate unor autori mai puțin cunoscuți. Doar poemele despre *Prometeu* ale lui V. Eftimiu și Al. Philippide, publicate în revista lui E. Lovinescu *Lecturi pentru toți*, sînt lucrări mai întinse, în care — după T. Vianu — ecoul revoluției a imprimat urme pe țesătura lor artistică.

La numai citiva ani după istoricului eveniment, motivul revoluției din Octombrie a fost preluat și dezvoltat în

romanele citorva fruntași ai literaturii noastre, sub forma unor sinteze ale întregii experiențe literare și social-politice acumulate anterior în această privință. Dintre cele mai semnificative rețin atenția romanele despre primul război mondial și sfîrșitul lui pe teritoriul românesc, îndeosebi în Moldova, în momentul izbucnirii Revoluției și al primelor ei ecouri la noi.

În ordinea apariției, menționăm cunoscutul roman-cronică *Strada Lăpușneanu* de Mihail Sadoveanu, apărut în anul 1921, o prezentare realistă, într-o viziune personală, a climatului istorico-social, favorabil unor manifestări și meditații îndrăznețe pentru acea perioadă ale personajelor în legătură cu „revoluția slobodă” cu inutilitatea războiului, cu necesitatea înfrîntării dintre națiuni. Doi ani mai târziu, Hortensia Papadat-Bengescu publică romanul *Zălăuzul* — personajul mitologic simbolizează războiul — în care eroii, acțiunea și pînă la un loc ideile cunosc o prezentare voit livrescă.

Romanul care a tratat însă într-o viziune artistică mult mai complexă motivul Revoluției din Octombrie 1917 a fost *Rogu, galben și albastru* al poetului Ion Minulescu. Apărut în 1924, romanul a rămas pe nedrept aproape necunoscut istoricilor literari, deși este reprezentativ atît pentru arta scriitorului și pentru proza noastră simbolistă, cît și pentru operele de valoare care dezvoltă în literatura română motivul revoluției.

Conturarea motivului se realizează treptat dintr-o realitate imediată care te însoțește pretutindeni, care te prinde cu timpul în vînturile și, după ce ai fost introdus pe neașteptate în pîlă, un moment caracteristic: înfi, „secretarul de redacție pregătește o ediție specială” pe marginea evenimentelor din Rusia. Pe urmă ni se spune că „stirile sînt adevărate. În Rusia izbucnise Revoluția de trei zile... Telegrama din sfert în sfert de oră, curiozitatea și nerăbdarea profundă cresc vîzînd cu ochii”. Pe urmă, „mulțimea vîntului strălucitor al revoluției” ca înțeles de sărbătoare națională. Mai departe aflăm că „opinia publică e împărțită. Unii privesc la evenimentele din Rusia cu simpatie; alții continuă să se îndoaie de schimbarea radicală a situației” (p. 140). Pentru nuanțarea conturului românesc al motivului nu lipsește din roman nici remarcarea ecoului revoluției la noi, din care reținem referințe cu o largă circulație în epocă, „cei tineri însă, priveau triumful democrației... și propăvăduiau chiar o revoluție la fel și în România” (p. 141). „Cel tineri” trebuie să fi însemnat, în intenția autorului, o parte a reprezentanților tineri și avîntatei mișcări revoluționare de la noi, născuți de a urma exemplul proletarietului rus (?). Motivul acesta îl găsim foarte des și în publicistica și poezia acelor ani, dar mai ales în anii următori.

Dacă ne-am limita observațiile fie și numai la aceste opinii, dezbătute pe larg între eroii romanului minulescian, ne-am da seama că ele reflectă într-o amplitudine reprezentativă înfățișarea artistică o realitate istorică; anume starea de spirit din sîntul principalilor grupuri social-politice și literare de la noi față de evenimentele Revoluției din Rusia și de aceea romanul reprezintă, poate, cel mai autentic ecou literar românesc al revoluției din 1917. Doveditor sînt și alte aspecte din cuprinsul romanului.

Din învîmășeala evenimentelor se desprinde cite un gând calm, care te invită la meditație: „În Rusia... se prezintă temelia lumii noi” (p. 147). Unul din eroii noștri, ne vorbește foarte sugestiv despre felul cum era înțeleasă încă atunci importanța Revoluției pentru Tîra noastră: „Rusia vă pune la îndemînă de azi înainte materialul necesar să vă puteți construi și voi în formule nouă... vă dați pînă la urmă să vă puneți la mîna burghezilor care vă soarbe ca un filit de lampă cu gaz”; iar la p. 161: „Despre țara noastră, nu vă dați exemplu de la noi... Despre țara noastră, nu vă dați exemplu de la noi... Despre țara noastră, nu vă dați exemplu de la noi...”

Acest substrat ideologic militant al motivului va fi reluat în deceniile următoare, mai ales după ultimul război mondial, cînd revoluția socialistă din Tîra noastră a stimulat interesul social și literar pentru Revoluția din Octombrie și conștientizarea ei mai aproape de simțirea românească, dar într-o manieră apropiată de cea a lui Maiakovski din poezia pe aceeași temă, *Canățile*, de o mare circulație în presa democratică apuseană, de unde Ion Vinea o tălmăcește — după mîntuirea scrisă pe care ne-a făcut-o acum citiva ani — publicînd-o în revista sa *Contemporanul* din 1923. Din motive ușor de înțeles, fără indicarea autorului sau a traducătorului, și sub alt titlu.

Referința la prospectele evenimentelor ale revoluției din 1917 mai întîlnim și în publicistica altor scriitori — ca O. Goga, O. Densusianu, B. Fundoianu, M. Sevastos etc. — dar cu oarecare insuficiență informativă și ideologică.

Cristalizarea motivului literar al Revoluției din octombrie se realizează cu mai multă limpezime, deși numai în străluciri sporadice, în zeci de mici piese lirice sau de proză scurtă, ocazionale, răspindite în special în presa de orientare democratică, datorate unor autori mai puțin cunoscuți. Doar poemele despre *Prometeu* ale lui V. Eftimiu și Al. Philippide, publicate în revista lui E. Lovinescu *Lecturi pentru toți*, sînt lucrări mai întinse, în care — după T. Vianu — ecoul revoluției a imprimat urme pe țesătura lor artistică.

La numai citiva ani după istoricului eveniment, motivul revoluției din Octombrie a fost preluat și dezvoltat în

Aspecte literare sovietice

În mijlocul căutărilor filozofice, literare între care oscilează gîndirea și arta secolului XX, a atîtor încercări de a afla soluții problemelor fundamentale ale existenței, a variatelor tentative de a postula și defini condițiile ideale pentru dezvoltarea omenirii în ansamblul ei și a fiecărui individ în parte, experiența literaturii sovietice s-a impus prin finalitatea ei estetică și etică declarată, către care converg ca spre un scop ultim toate experiențele artistice particulare oricît s-ar deosebi ele unele de altele. Biografia spirituală a veacului nostru înglobează ca pe o manifestare intrinsecă, de semnificație netăgăduită, specifică și versul înflăcărat, mobilizator al lui Maiakovski și, biruința vieții asupra morții intrupată în existența de neuitat a lui Pavel Corceghin și curajul, dirigența lui Neruseev, și zbuciumul dramatic al lui Grizori Melehov, și „calvarul” lui Teleghin și Roscin, și glasul plin de dor și de suferință al lui Esenin și rezonanțele grave ale poeziei lui Pasternak și meditațiile cu unduire mlădioasă și gingașe ale Annei Ahmatova. În opera acestora ca și a atîtor altor reprezentanți ai literaturii sovietice se recunoșc contemporanii noștri, își recunoșc dramele și destinele.

Personalitatea inedită a noului fenomen literar a fost remarcată încă de la primele sale manifestări. Încă din 1923 ziarul „Socialismul” din Tîra noastră releva trăsăturile noi ale literaturii sovietice, opunîndu-le fenomenului literar tradițional: „o literatură de acțiune, idealistă, dinamică... literatura oamenilor noi, care în loc de a visa s-au pus să trăiască...”

Dacă încă de la primele apariții ale sale literatura sovietică a stîrnit interesul cititorilor din lumea întreagă pe măsura creșterii și îmbogățirii sale, acesta a sporit, s-a intensificat și și-a schimbat substanța. În primii ani de după Revoluție atenția cu care au fost împinșate și în apusul Europei și la noi în Tîra noastră „Cimentul” de Gladkov sau „Tașkent, orașul pînii” de Neverov, născuți în I. Babel și C. Fedin, mai apoi cel dintîi volum din „Donul liniștit” de M. Solohov și „Așa s-a călît oțelul” de N. Ostrovski era mai mult de ordinul curiozității, în parte explicabilă și determinată de ineditul materialului de viață zugrăvit, al problemelor tratate. Astăzi atenția de care se bucură atîtea opere ale literaturii sovietice de la „Calvarul” lui A. Tolstoi la „Bătălia în mărș” de Galina Nikolaeva, de la romanele lui Leonid Leonov la năvelele lui Iuri Kazakov, de la portretele literare ale lui Maxim Gorki la amintirile lui Ilya Ehrenburg, de la versurile lui Boris Pasternak și Annei Ahmatova la cele ale lui A. Voznesenski și E. Evtuşenko, de la poemele lui Maiakovski la cele ale lui Tvardovski, — privesc esența fenomenului literar sovietic și este în primul rînd expresia unei judecări și aprecieri de valoare, recunoașterea unor calități artistice intrinsece. Larga circulație de care se bucură ultimile decenii și mai precis în anii de după război atîtea opere ale scriitorilor sovietici traduse în cele mai variate limbi ale globului, comentate și apreciate de numeroși critici și scriitori, este o dovadă a realei prezențe și încadrări a literaturii sovietice în viața și mișcarea literară contemporană considerată pe plan mondial.

Cîteva picături de cifre cu caracter ilustrativ vor putea concretiza această afirmație: romanul „Donul liniștit” a apărut în Tîra noastră acum în 7 ediții, năvelele lui Iuri Kazakov înregistreză numai în anii 1958—1964, 16 ediții în diferite limbi străine, ale lui V. Konečki, 12 ediții, romanele lui V. Axionov au apărut în aceeași perioadă în 41 de traduceri.

Maiakovski spuse cîndva: „Revoluția a început prin versuri”. Prin versuri a început și revirimentul ce se observă în literatura sovietică de aproape un deceniu, marcat prin nume ca Evtuşenko, Voznesenski, Vinokurov, Rojdestvenski, Okudjva, Ahmadullina, Matveeva, Kazakova etc.

Într-un mărș poate mai puțin spectaculos, proza sovietică urmează ferm poeziei pe drumul biruințelor și al afirmărilor.

S-ar părea la prima vedere că în vremea din urmă locul principal în dezvoltarea prozei sovietice îl ocupă genul scurt — năvela și mai ales schița fără ca aceasta să însemne eliminarea romanului și chiar a romanului amplu, monumental. Dacă Iuri Kazakov, G. Semionov, I. Naghibin, S. Antonov, V. Lidin, sînt prin excelență noștrii, K. Simonov, G. Nicolaeva, D. Granin continuă să cultive romanul.

Romanul continuă indiscutabil să-și aibă adepții printre scriitorii sovietici. Unii cultivă forma clasică de roman, romanul de tip balzacian sau romanul de tip Tolstogan, romanul-epopee. Este cazul romanului „Pe Irtiș” de S. Zalișin, „Impotruva turtunii” de Daniil Granin, „Grîile zilei de miine” de Victor Knečki, „Intîlnirea cu Neferiti” de V. Tendriakov, „Străinul” de V. Lipatov, etc. Dar multe sînt și încercările de a înnoi romanul clasic, de a realiza formele „intermediere” între tipul clasic de roman și năvela sau schița, prin îmbinare într-un tot unitar uneori chiar „epoic” a mai multor schițe și năvele, cum este cazul romanului „Clopote în stepă” de Oleg Goncar sau al noului roman al lui Victor Konečki „Cine privesc nochi”.

Mai grațioare și mai semnificativă decît varietatea de specii este diversificarea privind însăși substanța literaturii, conținutul ei. Proza densă, de înaltă înțelegere intelectuală a lui Leonov sau Soljenicîn, poezia bogată în meditație filozofică a lui Mejelaitis, Martinov, Slutski sau Vinokurov vietuiesc alături de ultimele creații ale lui K. Simonov („Vii și morții”), „Nimeni nu se naște soldat” și K. Fedin („Rugul”) ample, evocînd dinamica, mișcarea procesului istoric cu o viziune mai curînd „pe orizontală” decît „în verticală”, alături de poemele lui Tvardovski cuprinzătoare, tînzînd spre sinteză istorică. Proza de mare finețe și sensibilitate lirică a lui Iuri Kazakov contrastă cu proza severă, oarecum dură, austeră a lui Vladimir Tendriakov. Romanele și năvelele discere, alerte, dinamice, rapide ale lui Vasili Axionov diferă de cele ample, multiple, cu o desfășurare mai lentă, ale lui Daniil Granin. Versul mobilizator al lui Evtuşenko trăiește alături de cel mediativ al lui Smeliakov.

Diferențierile stilistice care se pot remarcă în sîntul literaturii sovietice contemporane sînt într-o oarecare măsură legate de caracterul ei multinațional, decurgînd în mod direct din anume filioane tradiționale naționale. Se remarcă, de pildă, importanța pe care o joacă elementul folcloric în dezvoltarea prozei din republicile Orientului sovietic, din Kirghizia, Uzbekistan, Kazahstan. Cel mai bun exemplu în acest sens ni-l oferă creația lui Cinghiz Aitmatov. Dimpotrivă tradiția livrescă este precumpănitoare în literatura țărilor baltice (A. Upit, A. Sakse, A. Brodele, Martinkivičius, Mejelaitis). Considerînd problema sub un alt aspect, se poate vorbi de coloratura romantică, de cultivarea unui stil înflorat, metaforic ca de o trăsătură specifică prozei ucrainiene (O. Goncar) prin opoziție cu proza mult mai sobră, adesea cu înclinări filozofice cultivate de unii scriitori din țările baltice, în deosebi lituanieni (I. Martinkivičius, I. Smuul etc.).

Dacă ne referim totuși la cîteva teme mai pregnante, tradiționale, mai puternic prezente în literatura sovietică din zilele noastre, este pentru a aduce în discuție elemente care privesc problemele de bază și procesele intime, organice ale mișcării literare. Două sînt în deosebi temele ce se profilează cu predominanță în literatura și în deosebi în proza sovietică din ultima vreme: tema războiului și tema tinereții.

Despre război se scrie mult, se scrie mereu din 1941 începînd și pînă astăzi. Desigur, că se va mai

scrie și în viitor. Și nu este cazul să facem abstracție sau să dăm uitării o serie de opere care s-au impus în conștiința cititorilor, precum „Zile și nopți” de C. Simonov, „Fericea” de P. Pavlenko, „Steaua” de E. Kazakievici, „Tînăra gardă” de A. Fadeev sau mai recent „Soarta unui om” de Mihail Solohov. Tot așa tema tinereții este prezentă în literatura sovietică de la primii ei pași și nu a încetat să existe nici o clipă. Să ne amintim doar de cîteva titluri precum „Așa s-a călît oțelul” de A. Ostrovski, „Bărbăție” de Vera Ketiinskaia, „Energie” de F. Gladkov sau mai tîrziu „Departee de Moscova” de V. Ajaev etc.

În consecință este vorba mai curînd de o largire, de o extindere a sferei acestor teme, de apariția unor elemente noi, specifice.

În ansamblul lor aceste romane, schițe sau năvele închinată războiului, semnate de nume ca C. Simonov, V. Nekrasov, G. Baklanov, I. Bondarev, E. Kazakievici, V. Konečki, C. Aitmatov etc., aduc o viziune nouă asupra evenimentelor ca atare, dar mai ales înțelegerea lor mai profundă, mai adîncă cu adevărat dialectică. De aci un caracter istoric mai accentuat și totodată mai autentic, o istorie adevărată și nu una compusă. Viziunea „de pe un petec de pămînt”, interesul pentru destinul luptătorului de rînd, dorința de a pătrunde psihologia lui, de a cunoaște reacțiile sufleteste ale acestui modest reprezentant al masei, cuprins de vîltoarea uriașelor evenimente, tot ceea ce s-a etichetat în cazul lui Baklanov, Bondarev și al altora o termenul de „remarism” a însemnat pe de o parte o reacție contra unei tendințe de monumentalizare de falsă, de paradă în descrierea războiului, înr pe de alta o biruință a democratismului și a autenticității, a realismului adevărat, străin de orice împodobire. În aceeași măsură se cuvine să ne oprim asupra experienței lui C. Simonov care a dat în cele două romane ale sale „Vii și morții” și „Nimeni nu se naște soldat” — două verigi ale aceluiași lanț — două modalități diferite de a vedea și de a înfățișa războiul. Una de proveniență oarecum cinematografică este cea a panoramei, a succesiunii de momente, de scene, a desfășurării largi, „pe orizontală” a evenimentelor, urmîndu-și în mai mică măsură evoluția caracterelor, sondarea psihologiei umane. Cealaltă privește mai puțin războiul ca fenomen, se interesează mai puțin de dinamica lui, acordînd atenție cu prioritate caracterelor, tipurilor umane, prin intermediul cărora apare zugrăvit și tabloul istoric, deci o imagine oarecum mijlocie a războiului văzut „dinăuntru” existenței și evoluției sufleteste a diferiților participanți la conflict.

Se este privesc tema tinereții în ultimii ani se poate observa (ca atîdată în primii 1925—1930) o predominanță a problemei tinereții generații, o cercetare a ei insistență. Fenomenul care-și află anumite paralele pe planul literaturii universale e de-a-juru să ne gîndim la creația lui Françoise Sagan, a lui Salinger, Truman Capote, J. Osborne, J. Braine etc. nu poate fi despărțit, credem, de afirmarea concomitentă, în viața literară și artistică, a unei pleiade de tineri scriitori (poetii E. Evtuşenko, G. Voznesenski, Bella Ahmadullina, R. Rojdestvenski, prozatori ca A. Kuznețov, C. Axionov, A. Pristavkin, V. Belov, V. Lihonov etc.).

„Cum să trăiești cu adevărat?” — iată problema esențială pe care o dezbate într-o formă sau alta numeroase scrieri consacrate teme tinereții (năvele și romane de V. Axionov, B. Balter, V. Roșleakov, poeziile lui Evtuşenko, B. Ahmadullina) problema auto-definirii tinereții generații, a profilării drumului de viață al tinerei generații.

Dacă în ceea ce privește preocupările, problemele tinereții, unele manifestări și tendințe ale sale, se pot găsi similitudini între literatura sovietică și cea apuseană, în felul de rezolvare a lor, în soluțiile propuse, putem vorbi mai curînd de diferențe. După ce trec prin furcile caudine ale propriilor lor contradicții, ale unei fronde ce pare totuși puțin copilărească, Dimka Davidov, prietenii săi Alik, Galia își organizează viața pe temeiuri serioase în care munca intră ca element organic component (*Biletul spre stele*) Tolea, eroul romanului „Continuarea legendei” de A. Kuznețov, biruie pînă la urmă deruta prin care trecuse, soviile sale, pentru a se încadra total colectivului în mijlocul cărui muncă încește. În proza sovietică nu întîlnim victoria scepticismului, triumful dezagregării, uneori chiar al disperării, viziunea dezolată a unei tinereți „căreia lumea modernă n-a știut să-i ofere nici credință, nici fericire” cum spune Pierre de Bois-deffre despre romanul Françoise Sagan *Bonjour tristesse*. Este cumva vorba de un optimism cu tot dinadinsul și de aceea „nerealist”? Nu. De altfel considerînd problema în ansamblul literaturii sovietice, trebuie să subliniem că unele tendințe de acest fel, afirmate în trecut, astăzi sînt condamnate în luări de atitudine expresă din partea unor sau altora dintre oamenii de litere sovietici. „Scriitorul contemporan — scria nu de mult Leonid Leonov — chiar dacă prin firea sa este înclinat spre veselie, nu trebuie să pornească în opera sa în fiice clipă la un hopac optimist. Cu atît mai mult cu cît executarea acestuia dans exprimînd bucuria de a trăi, dans plin de optimism, într-o piață dedesubțu căreia se poate afla, din întîmplare, un mormînt colectiv, de eroi necunoscuți, nu poate fi considerată ca un indicu de bun gust: suferința cu adevărat umană ce și bucuria, ca și doialia, trebuie să figureze în mod obligatoriu în paleta unui scriitor, dar ele trebuie să fie exprimate în tonuri clare, purificate de văcărelele filistine, de coloritul cenușiu al filozofiei egoistului și individualistului”.

Literatura sovietică din zilele noastre urmărește să pătrundă și să exprime spiritul poeziei, personalitatea ei, să meargă în pas cu cerințele spirituale și intelectuale, cu exigențele și problemele istorice și emoționale, să cuprîndă cît mai larg și mai profund viața contemporană. Evgheni Vinokurov remarcă acum cîteva ani că „o trăsătură distinctivă a poeziei sovietice contemporane este... încercarea de a interpreta, din punct de vedere filozofic, epoca în care trăim și poziția noastră în această epocă”. De aci frenetică, pasionată dorința de adevăr, de zguduire adevărată, autentică a epocii, nealterată de nici un neadevăr. Boris Pasternak spuse cîndva: „Neprecizarea de a afla și de a spune adevărul este un defect pe care nu-l poate acoperi nici un fel de isticșimă de a spune neadevărul”.

De aci interesul deosebit pe care-l manifestă proza sovietică din zilele noastre față de problemele etice, față de problemele de conștiință. E de ajuns să ne gîndim la năvele ca „Judecata” de V. Tendriakov, „La lumina zilei” de Em. Kazachievici, „Omul trăiește” de V. Maximov, „Kira Gheorghievna” de V. Nekrasov, la romane ca „Vi-i prezint pe Balușe” de Valdim Koiunikov, „Potolirea setei” de I. Trifonov, ca să nu cităm decît cîteva titluri dintr-o suită ce ar putea fi impunătoare. Și tot de aci nivelul intelectual crescut al personajelor și al literaturii însăși din ultima vreme.

Poetul Andrei Voznesenski sublinia foarte bine: „Sarcina de bază a literaturii din zilele noastre este să privescă în adînc, în sufletul oamenilor, în interiorul conștiinței lor... comunismul vine prin intermediul inimii iar nu de resortul poeziei”.

Scriitorii sovietici pledează pentru afirmarea binele, a adevărului, a frumuseții. Biruința năvelor etice superioare, biruința moralei comuniste, însemnă afirmarea omeniei, a unui profund umanism. Această biruință este rezultatul firesc al înaltelor și nobililor idealuri pe care le proclamă ideologia comunistă.

MIRILEA GHEORGHIU

DICTIONAR DE ISTORIE LITERARĂ CONTEMPORANĂ

(ADDENDA)

1954. 1946 — încearcă deopotrivă formula poemului-raportaj, a poemului cu funcția polemică subsumată accesibil poeziei. Între fabulația epică răspicat maiakovskiană și lirismul debordant de vitalitate, de optimism general al stărilor lui Whitman. Programul își revendica rafinamentul simplității, cuprinde cu două și trei semnificații pentru năvelit și pentru rafinată. Aparerea de violentă denotă de fapt sinceritatea și un entuziasm popular. Textul își păstrează neslăbită prosopetima, cîteva imagini au calitatea lucrurilor de început: a florilor sau a lăburilor mistuitoare. — În orasul baronilor, căteie negre mai pîndeau legende și loturi.

Intitulată: *Doză Poeme — Primăvară la Valea Jiului* (1949) este de fapt proză ritmată. Cu-o mențiune: proza astăzi mai ales virtute de eseu. Curiozitatea neastîmpărată a autorului cercetează epoca cu de-amanant, de la problemele de filozofie dezbătute la curțile Europei aceluși timp și pînă la detaliile de artă orientală, surprinse cu adevărat meșteșug.

Desigur, Orientul în teatrul contemporan 1948. Orientări în literatura străină 1958 și Shakespeare ajunși în 1964 la editia a treia sînt contribuții remarcabile la încorporarea pentru literatura noastră a tezaurului cultural mondial. Dar beletristica își are virtuțile ei comparabile oricînd cu cele ale preocupărilor pentru literatura universală, dacă pot sta așa laolaltă, talentul literar pur și talentul de investigație și interpretare.

La Minnea Gheorghiu investigația este permanent dublată de curiozitate, foamea de nou, informația la ultima oră dinamizează de la un capăt la altul cercetările de literatură determinînd astfel, rezultate și succese de un înedit absolut pînă la epoca care ne întonează. În 1945 „Orientările în Teatrul” coasumau monografic viața și opera unor Sean O'Casey, Eugen O'Neill, Jean Anouilh și Thornton Wilder (cîntăm parțial); „Orientările în Literatura Străină” viziua în 1958, literatura lui Hemingway și a lui Sagan, cînd proza americană nu vîrșe încă traducerea tipărită românească iar Françoise Sagan...

În prefața la prima ediție Shakespeare (— Scene din viața —) Tudor Vianu recunoaște rolul lui Minnea Gheorghiu de animator al grupului de scriitori preocupat de traducerea operelor nemuritorului englez cu mențiunea că „Tînăra filozof și poet, pe care îl cunoaștem din anii lui la Facultatea de Litere din București, avea darurile expresiei și informația shakespearologică cea mai întînsă. Această înaltă însușire căreia reșede prelușul filozofic, la afară de atenția lui de meșter al echipei de traducători a dat el însuși veștile dramelor: Richard al II-lea, Regele Lear, A douăproceea noapte. Un traducător este, trebuie să fie, un poet învățat poeta doctus”. La certificatul semnat de Tudor Vianu, în prefața ediției a III, la recunoașterea lui Alexandru Anikst din prefața ed-II și la caldă recomandare semnată Frank Hardy la editia I nu putem adăoga decît aceeași entuziasmată recunoaștere și desigur, regretul de a nu fi în măsură să enumerăm în de față expunere toate titlurile traducerilor pe care începînd dar nu și sfîrșind cu Shakespeare, Minnea Gheorghiu le-a izvodit, mereu conștient că traducerea literară este operă de creație sau nu trebuie să fie dădac.

Pentru că se cere măcar conștientă prezenta autorului „Zodiei Fecioarei” în actualitatea noastră cinematografică — Filmul „Tudor” i-a adus Premiul de Stat pentru Cinematografie (1964) și Premiul Special al Juriului cu „Steaua Sudului” în același an la Mar del Plata, pentru că trebuie reactualizată decorația „Ordinul Literar și Artelor” conferit de guvernul francez, și trebuie menționate colaborările la reviste străine de prestigiu unor — Lettres Francaises, Variety, Saturday Review, pentru că, pentru că...

SĂNZIANA POP

TATIANA NICOLESCU

film

INUTILITATE

Lansată cu brio de teatrul din spatele Postei, comedia lui Al. Mirodan a avut un destin scenic din cele mai norocoase, devenind repede una din piesele predilecte ale repertoriilor în ultimele cinci stagioni. S-ar putea ca acest succes de public și de critică să-i fi determinat pe oamenii de cinema cu răspunderi, să-o imortalizeze prin peliculă, așa cum au făcut, mai înainte — ce-i drept, fără eficacitate — cu Celebrul 702. Nu printr-un film-spectacol, adică prin filmarea documentară a montării teatrale, ci printr-o operă cinematografică nouă și neatrnată. Evident, realizatorii au fost nevoiți să înfrunte problema „cinematograficității” textului original și să despartă apele codului scenic și scenotehnic de acelea ale posibilităților sugestive filmice, pentru a le rețopi pe acestea din urmă într-o expresie de artă specifică. În cadrul unei discuții publice, la care am asistat, regizorul Gh. Vitanidiv amintea că, inițial, Mirodan și-a gândit materialul ca pe un scenariu; se prea poate, dar Șeful sectorului suflute ne-a parvenit, în forma pe care o cunoaștem, ca o piesă prin excelență teatrală, atât datorită preocupării dialogului (a cuvintelor, a elementului auditiv, față de cel vizual), cât mai ales intimității de atmosferă (într-un fel, „comedie de salon”), datorită unei tensiuni comico-lirice de înfruptat doar pe scenă. Astfel, prima sarcină a cineastilor ar fi fost aceea de a „desface”, de a „deschide” în sens cinematografic un text încăpăținat să respire numai aerul sălii de teatru. E tocmai operația care nu le-a reușit. Ca un copil ce nu se lasă smuls de la masa jucăriilor, Șeful sectorului suflute s-a cramponat cu strânsie de scindurile scenei (de la Teatrul de Comedie, mai ales), refuzând noua toaletă cinematografică. Și nu pentru că n-ar conține, totuși, latente filmice: e de-ajuns să ne referim la dublul plan al acțiunii reale și realiste („prezență”) și al fanteziei, al visului, — fără-nodială convenabilă cinematografică, cu tehnici și procedee adecvate. Dar efortul acestei reelaborări n-a fost făcut de rit, cel mult, cu o vizibilități sfială, cu sferturi de măsură. Contribuția creatoare a cineastilor e aproape inexistentă și, orice s-ar spune, Vitanidiv, regizor de cinema, s-a limitat la o conștiințioasă activitate de regizor de teatru, „traducător” supus, înfruntat de tirania textului în iuda încercării timide de a da o viață fantastică autonomă imaginilor „onirice” ale eroinei.

Se poate spune că Vitanidiv și colaboratorii săi au ales calea cea mai nepotrivită, cea care duce la compromis, la hibriditate: filmul lor nu e nici spectacol filmat, nici operă cinematografică de sine stătătoare, ci un amestec neconcludent de teatru și film, unde elementele celor două arte nu fac casă bună, stingherindu-se reciproc. Ambiguitatea unei asemenea concepții s-a răsfrint — și nu se putea altfel — și asupra interpretării: pendulind între tentațiile și deprinderile scenei și acelea ale platoului, actorii n-au ajuns să confere o fizionomie decisă personajelor, iar imaginile de ansamblu i-au lipsit cadența și timbrul care face agreabilă piesa în teatru. Radu Beligan nu și-a egalat interpretarea din spectacol. Irina Petrescu are dezavantajată și mai puțin expresivă decât alții. Toma Caragiu se simte mereu frinat de caracterizarea univocă, rudimentară, a personajului său „negativ”.

Astfel, neadăugând nimic fabulației și organizării ei artistice, neadăugând nimic interpretării actoricești, neadăugând nimic metaforei fundamentale, ci dimpotrivă diminuându-le forța de provocare, Șeful sectorului suflute reactualizează o discuție pe care o socotem depășită în evoluția cinematografiei noastre: aceea a modalităților de transpunere filmică a operelor literare, în speță a unei piese de teatru. Să recapitulăm termenii discuției? Las această trudă în seama factorilor responsabili ai studioului, nu înainte însă de a le atrage atenția că — în viziunea realizatorilor săi — Șeful sectorului suflute rămâne un film din toate punctele de vedere inutil. Chiar și în privința popularizării unei compuneri literare sau a conservării pe peliculă a unei interpretări actoricești valoroase (pe scenă). Nu știu cât de planificată, dar e vorba aici de o pierdere: de energie, de investiții și, bineînțeles, de vreme.

FLORIAN POTRA

plastică

DALLES (III)

În primul rând decorativă, pictura Sultanei Maitec are o singură cheie: proporția. Pentru un oval auriu, mare, pus în mijlocul pinzei, cit ultramarin? Dar pentru unul mic pus în stînga, în dreapta, sus, jos? Relații cantitative. Între două forme. Între două culori. Uneori, rămîne doar foia de aur. Diferit vibrată (contrast mat-luciu, plan-relief), fără să încerce vreă sugestie, ea devine demonstrație de știință și precizie în folosirea materialului, ale cărui posibilități nu mai sînt folosite ca mijloc, ci se instituie în scop al creației.

La Bițan demersul este opus — materialul ales din categoria celor anti-poetice prin definiție (cirpă, ziar, foaie de ambalaj) este metamorfozat, printr-un rafinament subtil, în mijloc pictural sugestiv. Tehnica nu e nouă. Se numește colaj și a fost folosită, epuzându-i-se oarecum posibilitățile, de cubiști, dadaști, suprarealiști etc. Bițan îi aduce un corectiv: acordurile abrupte, materialele heteroclitice sînt atenuate, se strevăd, uneori parcă îndepărtate, prin ecranul lăptos al foșiei, sint muzicalizate. Alături de colaje, micile țesături, neelaborate, rezultînd din hazardul gestului, dovedesc înțelegerea artei moderne, nu numai în esență, ci și-n manifestările ei.

Pictura lui Aurel Cojan, de o sinceritate pură, ne familiarizează cu arta numită ideoplastică (după termenul lui Max Verworm). — arta primitivilor, copiilor. — a cărei formulă consacrată „se pitează ce se știe despre lucruri, nu ceea ce se vede”, presupune, prin participarea intelectualului, încorporarea abstracției, ca rezultat al generalizării observației (capul este un oval etc.). Mai puțin în uleiuri, — în care compoziția se face după modalitatea amintită, dar mijloacele picturale sînt ale artei „mature” — această naivă, dezarmată contemplare a lumii, se transcrie, cu o rară delicatețe, la desenele în peniță sau în acuarelă (O transparent, Creașturi în lemn, Grafism spontanec, Monede antice etc.).

Ion Pașca, generos reprezentat, se dezvăluie, de astă dată, față de pictura sa anterioară mai cerebrală, un temperamental, cu explozii cromatice de fauve, ca-n peisaje — „Babadag”, „Peisaj marin” etc. Actuala perioadă este, cred, doar un preludiu, una din căile prin care se poate ajunge la pictura pură. Deocamdată, pasările, în cupluri sau alcătuint triptice, în zbor orizontal sau vertical, nu sînt, cu toată literatură la care se pretează, decît pretexte pentru exerciții de pictură. Culoarea este mată, raportul fond — prim plan se bazează, în special, pe tradiționalul contrast de complementare — fapt dintre cele mai dificile de realizat; se încearcă racordarea drepte la curbă, împăcarea staticului cu dinamicul, cu reușite, ca de exemplu Păsările III și IV.

Geta Brătescu și Benedict Gănescu expun, și de astă dată, lucrări în stilul cu care ne-am familiarizat și care-l fac ușor reconoscibile publicului. Tropicale au claritatea conferită de un desen sensibil întovărășit de o precizie aproape tehnică; tapiseriile Punguța cu doi bani și Esop dezilantiv creează mari suprafețe decorative, în special datorită culorii, fericit armonizate.

Benedict Gănescu, mai ales, în ilustrațiile la Rabelais sau în Călărețul fantastic, de un umor dilatat, prezintă aceeași grafie sigură, bazată exclusiv pe contur, cu repetiții quasimecanice de elemente.

Un cuvînt despre tapiseriile lui Riti și Peter Iacobi. În general abstracte, ele atrag prin cromatica aleasă, prin tehnica extrem de ingenioasă.

CRISTINA ANASTASIU

muzică

T. OLAH — I. CONTA

Încercarea de a desprinde din taina ascunsă a steiului dăltuit, din acel arc monumental de omenesc și pietrificare numit „Poarta Sărutului”, cu tăcerea ei totală născătoare de măreție, sunuri de unde reverberative, părea temerară, la fel ca întreaga cuprindere a ciclului brăncușian de la Tg. Jiu intenționată cîndva și desăvîrșită azi de TIBERIU OLAH în ciclul său paralel, inspirat muzical din primul.

Ultima lucrare, — Poarta Sărutului (Dialoguri pentru orchestră) în afara aspectului muzical cu valoare de sine stătătoare și indiscutabilă, propune ca și celelalte lucrări (Coloana înfîntă, Studiu pentru timp și spațiu) o transmutație estetică în sfera arhitecturală, care din momentul cînd sub aspect „programatic” nu presupune o „reprezentare muzicală a ansamblurilor sculpturale” devine doar un pretext sugestiv pentru o muzică ce întinde spre zona serenității simbolice, a filtrărilor pure de liniști ca acelea ale genului lui Brăncuși. Și muzica lui Olah tocmai aceasta vrea să imprumute din arta lui Brăncuși, evoluind în exprimări sonore condensate, eliptice, sacadate, frînte în melisme și fiorituri desenate asemănător încrustărilor de figuri pe Poartă, sudate toate într-un continuu dialog fantezist de culori instrumentale, de transparențe folclorice sublimite. În aceasta constă deci paralela muzicii cu opera monumentală de la Tg. Jiu, care implică totodată o detașare de modelul sculptural, situînd-o într-o altă zonă a categoriilor estetice, păstrînd din modelul inițial echilibrul estetic, austeritatea, rezervele și însă o evoluție ușor diferențiată de simbolul titlului, într-o muzică în sine, ca o compoziție de inspirație elaborare în care se regăsește răspunsuri, similitudini de sensuri, spre care se îndrepta cu mai mult de treizeci de ani în urmă făuritorul minunilor în piatră — Brăncuși. Întîlnirea, credem noi just, între muzica lui Olah și arta lui Brăncuși s-ar realiza într-o confluință focală de viziuni superioare a cărei receptivitate muzicală de o multitudine diferențiată de perspective ar putea să pășească pînă la o identitate totală cu modelul sculpturii, sau, tot atît de plauzibil, pînă la excluderea ei, o gamă de poziții ce par a fi fost adoptate de public chiar în sala de concert. Indiferent de aceasta, căci faptul are o importanță periferică, muzica „Poartei Sărutului” rămîne unanim apreciată ca artă a penetrărilor lirice intense, a exultărilor optimiste, tonifiante, (iată o legătură pe care o credem noi, cea mai substanțială) prin care la fel ca și la Brăncuși se clădește un nou, fără incommunicabilități destructive, fără angosă și dezintregări incomprehensibile. Este vizibil aici un talent, o chemare, un lirism, despre ale căror izvoare e greu să nu se întuiască că sînt folclorice.

Aportul substanțial al dirijorului IOSIF CONTA, ca și efortul nu mai puțin meritoriu al întregului ansamblu al orchestrei Radioteleviziunii de a face prezente în viața de concert cele mai importante potențe creatoare ale muzicii românești contemporane nu se poate să nu și atragă laude din cele mai mari. Într-adevăr IOSIF Conța e considerat astăzi un promotor de prestigiu al muzicii românești, relevînd în laboratorul său tinere talente solistice și compozitice (cele două Tribune ale tinerilor), asumîndu-și răspunderea unor multiple prime audiții, participînd la schimburi internaționale de benzi, între radiodifuziuni sau programînd concerte cu lucrări românești în turneele sale peste hotare. Înțelegînd ca un imperativ cultural de primă importanță a contribuției active la animația creatoare în domeniul muzicii românești, ansamblul orchestrei Radio nu neglijează însă nici aspectul universal al muzicii, pe care îl satisface în forme la fel de interesante. Tinuta artistică a concertului de deschidere a stagionii curente avînd în program Poarta sărutului de T. Olah, suita Pasărea de foc de Igor Stravinski și cele două concerte pentru pian de I.S. Bach și W.A. Mozart (solisti Marie-José Billard și Julien Azais) a suscitat notarea acestor considerații critice cumulate de alții de-a lungul etapei stagiunii din ce în ce mai reușite. Deschiderea acestei noi stagionii de concerte la Radio inaugurează o suită de programe, ce se anunță bogat colorate. O salutăm. Faptele o vor dovedi.

IANCU DUMITRESCU

DINU SĂRARU
CRONICA TEATRALĂ

Zece zile care au zguduit lumea

Zece zile care au zguduit lumea e azi o carte clasică, o pagină de istorie vibrantă, unică, ea a intrat în circuitul valorilor universale drept reportajul extraordinar al actului esențial, definitoriu pentru secolul XX.

Citindu-l, Lenin nota: „Aș dori să văd cartea aceasta difuzată în milioane de exemplare și tradusă în toate limbile”.

Pentru că nimeni n-a sintetizat scriitoricește, dintre martorii oculari ai Marii Revoluții din Octombrie, cu atîta veridicitate și forță de penetrație, evenimentul care avea să-și pună, hotărât, pețea pe istoria omenirii, schimbîndu-i cursul, afirmînd victoria celei mai tinere clase, proletariatul, și a primului stat socialist din lume.

John Reed, tînarul reporter american, a înțeles încă din timpul fierbinților zile ale revoluției bolșevice faptul că ea „e unul dintre cele mai mărețe evenimente ale istoriei omenirii și că ascensiunea bolșevicilor e un fenomen de importanță mondială”.

De atunci, și întemeindu-și succesul pe capacitatea tînarului scriitor de „a privi evenimentul cu ochii unui cronicar conștiințios, dornic să consemneze adevărul”, reportajul lui John Reed a făcut ocolul globului pămîntesc, întîlnind, pe toate meridianele, cititorul avid să înțeleagă mesajul celor zece zile care au zguduit lumea în pragul secolului nostru.

La cincizeci de ani de la scrierea ei, cartea lui John Reed rămîne nu mai documentul cel mai veridic și cel mai emoționant, dar, poate, singurul capabil să transmită fiorul coșeșilor, tulburărilor, contagios al adevărului triumfător astăzi în conștiința unei omeniri întregi.

Abordarea lucrării pentru un spectacol teatral nu putea, cred, fi mai fericită decît cu mijloacele impuse scenei de arta lui Brecht și elevii acestuia, în sens simbolic evident, H. Müller și H. Stahl ne-au oferit textul remarcabil al unui spectacol agitatoric a cărui tinută se bucură și ea de o binemeritată recunoaștere. Astfel încît, înscriind în repertoriul său, pentru a omagia semicentenarul marelui sîrbătorit a proletariatului mondial, acest scenariu, Teatrul Național a făcut o alegere izbită care s-a convertit într-un spectacol ce-l onorează nu numai prin faptul că este primul teatru la noi care și ridică festiv cortina cu acest prilej.

Remarcabila scenografie semnată de Mihai Tofan — amintind celebra scară din Cruciatul Potemkin al lui Eisenstein — a creat spectacolului un cadru plastic-evocator admirabil și i-a oferit regizorului Mihai Dimiu posibilitatea desfășurării unei distribuții de aproape o sută de actori.

De la impresionatele scene de masă, la detalierea unor situații definitorii în înțelegerea esențialului pentru ambele baricade ale Revoluției, — și care cereau fugare dar sensibile portretizări — spectacolul reușește, nu o dată, să evocă emoția evenimentului și grandioarea lui. Și trebuie recunoscut că nu era ușor, conducînd o distribuție atât de numeroasă, cu participare permanentă, și o acțiune, care trebuia să se desfășoare vertiginos, pe planuri multiple, unele simultane, nu era, zic, ușor, să se păstreze echilibrul unui ritm ce nu trebuia să împietzeze asupra reliefului artistic al episoadelor în sine, majoritatea cu o existență de abia cîteva minute.

Dar, deși concentrat în această direcție, regizorul — debutant într-un astfel de spectacol de anvergură — a fost, cel puțin în cîteva situații, depășit de practica intențiilor la care, în ansamblu, am aderat. Valoarea simbolică a unor episoade a rămas cîteodată la nivelul relatării schematice, alături șarja caricaturală a depășit intenția textului, după cum rapiditatea trecerii de la o scenă la alta a scos în lumină note de superficialitate. Mă gîndesc la hiatusurile provocate între scene „construite artistic relevant, cum este cea a întîlnirii dintre soldatul bolșevic și grupul de studenți din rîndul cărora se desprinde studentul reacționar Panu (Mihai Niculescu) — cînd înfruntarea ară în ea atît culoarea pitorească a întîmplării, excelent realizată, cît și patosul emoțional convingător — și discuția de la guvernatorul băncii, caricaturizată superficial și nemotivat. Un alt episod reușit transpus scenic mi s-a părut apoi, acela în care își găsește sfîrșitul al V-lea ofițer (interpretat excelent de Florin Piarsic) după cum reușite sînt momentele în care apare comisarul Stockman, căruia Toma Dumitriu îi dăruiește forța și greutatea imaginii cu care ne-au obișnuit paginile literaturii și filmelor. Sînt însă, spuneam, neajururi cînd cenzura regizorului slăbește și acțiunea scade în intensitate. Poate că, uneori, la aceasta contribuie și nerealizarea problemei crainicului, interpretat de Eugenia Dragomirescu, foarte bună acțiunii altfel, dar de data aceasta foarte puțin stăpînită pe textul care nu trebuia citit și care, mai ales, — și asta nu mai e vina ei — trebuia spus de un actor.

În sfîrșit, observațiile au, toate, în vedere, ceea ce remarcam și la început, dificultățile ridicate de anvergură unei asemenea întreprinderi, deși, se știe pe spectacol nu-l interesează acest lucru și nu trebuie să-l intereseze.

Înceind, vreau să relev soluția scenografică și realizată pentru finalul apoteotic cu apariția lui Lenin, interpretat de Gheorghe Popovici-Poenaru, care ne-a emoționat și altădată în acest rol.

8
pagini
1 leu

COMITETUL DE REDACȚII

GHEORGHE ACHITEI (redactor-șef adjunct)
ION DODU BALAN (redactor-șef adjunct)
GICA IUTES ; AUREL MARTIN ; MIHA
NEGULESCU ; DINU SĂRARU (secretar gener
de redacție) ; VIOLETA ZAMFIRESCU

Prezentare grafică STEFANA HARBUR

SĂPTĂMÎNA

29 oct. — 4 noiembrie

Colaboratorii revistei noastre vă recomandă :

CARTEA :

Triniorul — Nuvete de Emil Botta, E.P.L.

TEATRU :

Zece zile care au zguduit lumea —

După cartea lui John Reed — la Teatrul Național „I.L. Caragiale”.

FILM :

Operațiunea Crossbow cu Sophia Loren, George Reppard, Tom Courtenay, Lili Palmer, etc. Regia, Michael Anderson.

MUZICĂ :

Luni, 30 octombrie, ora 20.00, Sala mică a Palatului. Lucrări din Enescu, Saint-Saens, Haydn, Schumann. Interpretate de doi laureați ai recentului Concurs internațional „George Enescu”.

cu: visionista Mariana Sirbu și bătrînul Dionisie Konya.

EXPOZIȚIE :

Mimi Șaraga-Maxy. Expoziție personală de pictură la galeria din strada Onești.

TELEVIZIUNE :

Miercuri, 1 noiembrie. Filmul artistic Ascensor pentru eșafod. Producție a studiourilor franceze, cu Jeanne Moreau, Maurice Ronet, Lino Ventura. Regia, Louis Malle.